

Deset godina primjene Uredbe o nasljeđivanju (EU) br. 650/2012: izazovi i perspektive

MARTA BELAIĆ*

Pregledni znanstveni rad

UDK: 347.65:341.92(4)EU

347.961.1:347.65(497.5)

339.923:061.1>(4)EU

Sažetak:

Uredba (EU) br. 650/2012 o nasljeđivanju (Uredba o nasljeđivanju) jedno je od najambicioznijih postignuća međunarodnog privatnog prava Europske unije. Povodom desete godišnjice njezine primjene 2025., ovaj rad pruža kritičku ocjenu njezina funkcioniranja kroz analizu normativnih rješenja i sudske prakse. Rasprava se usredotočuje na tri ključna pitanja: nadležnost, mjerodavno pravo i Europsku potordu o nasljeđivanju. Posebna se pozornost posvećuje načelu jedinstva ostavine, utvrđivanju uobičajenog boravišta ostavitelja te praktičnim problemima u zemljišnoknjižnom postupku. Rad također naglašava neriješene napetosti između europske unifikacije i nacionalnih pravnih tradicija, kao i ograničene učinke Uredbe u odnosu na treće države. Posebno otvoreno ostaje pitanje mogu li se arbitražna tijela podvesti pod pojam „suda“ u smislu čl. 3. st. 2., što dobiva na važnosti s obzirom na sve veću ulogu arbitraže u nasljednopravnim sporovima. U nastojanju da odgovori na te praznine, rad de lege ferenda zagovara reforme usmjerene na jačanje interoperabilnosti registara, uključivanje digitalne imovine u nasljednopravni okvir i razjašnjavanje uloge arbitraže. Takve mjere ključne su za prilagodbu Uredbe suvremenim izazovima prekograničnog nasljeđivanja i osiguranje pravne sigurnosti u Europskoj uniji.

Ključne riječi: *Uredba (EU) br. 650/2012, nasljeđivanje, međunarodno privatno pravo, nadležnost, Europska potorda o nasljeđivanju, interoperabilnost registara, digitalna imovina*

* MARTA BELAIĆ, studentica Pravnog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu.
E-mail: marta.belaić@student.pravo.hr.

A. UVOD

Ugovorom iz Amsterdama, godine 1997., postavljen je jedan od temeljnih ciljeva razvoja Europske Unije - stvaranje prostora slobode, sigurnosti i pravde. Ključna sastavnica toga prostora jest sloboda kretanja osoba, koja omogućuje građanima EU mobilnost radi zaposlenja, obrazovanja ili života nakon umirovljenja. Povećana mobilnost rezultirala je porastom slučajeva u kojima građani posjeduju imovinu u više država članica ili žive u multinacionalnim obiteljima. Opisano je dovelo do sve izraženijih nesigurnosti u području nasljeđivanja, velik dio kojih uzrokovan je proturječnošću nacionalnih pravila međunarodnog privatnog prava u tom području. Budući da oko 10 % nasljednih predmeta u EU ima prekograničan karakter¹, a europsko stanovništvo osjetno stari, nužnost donošenja jedinstvenog europskog rješenja postala je neodgodiva. Politička volja za unifikacijom jasno je izražena već Bečkim planom akcije² 1998. godine, a konkretno pravno rješenje uslijedilo je 2012. Tada je, temeljem čl.81.st.2. točke(c) UFEU, donesena Uredba (EU) br. 650/2012.³ Već samim donošenjem, upisala se u povijest europskog međunarodnog privatnog prava. Iako je isprva zamišljena kao Rim IV, svojim opsegom i pravnim

¹ BOUČEK, V., Uredba o nasljeđivanju iz 2012.: *lex hereditatis* i izabrana pitanja, Zagreb: *Hrvatska pravna revija*, vol 20., br. 7-8., 2020., str. 62.

² BEČKI PLAN AKCIJE od 3. prosinca 1998., Službeni list Europske unije, C 19, 23. siječnja 1999.

³ UREDBA (EU) BR. 650/2012 EUROPSKOG PARLAMENTA I VIJEĆA OD 4. SRPNJA 2012. O NADLEŽNOSTI, MJERODAVNOM PRAVU, PRIZNANJU I IZVRŠENJU ODLUKA TE O PRIHVAĆANJU I IZVRŠENJU JAVNIH ISPRAVA U NASLJEDNIM STVARIMA TE O UVOĐENJU EUROPSKE POTVRDE O NASLJEĐIVANJU, Službeni list Europske unije, L 201, 27. srpnja 2012. (u daljnjem tekstu: UREDBA ili UREDBA O NASLJEĐIVANJU).

učinkom nadmašila je ta očekivanja, postavši prva *règlement quadruple*⁴ u europskom međunarodnom privatnom pravu.

Temeljna ideja Uredbe jest osigurati da tijelo koje rješava nasljedni predmet u većini situacija primjenjuje vlastito pravo.⁵ Ta težnja, zajedno s ciljem postizanja pravne sigurnosti u nasljeđivanju i osiguravanja pravilnog funkcioniranja unutarnjeg tržišta⁶, odražava se kroz osnovno načelo Uredbe, načelo jedinstva ostavine. Ovo načelo je u Uredbi ostvareno kroz dvije dimenzije;⁷ materijalna (primjena jedinstvenog mjerodavnog prava bez obzira na prirodu i lokaciju imovine) i tzv. *Gleichlauf* (podudaranje foruma i mjerodavnog prava).

U 2025. godini, kada se obilježava deset godina od početka primjene Uredbe,⁸ sve je aktualnije pitati se u kojoj mjeri je ostvarena pravna sigurnost i jedinstvo nasljeđivanja u Uniji, osobito kad se granice europskog pravnog prostora stave na kušnju u prekograničnim slučajevima u koje su uključene i osobe iz trećih država kao i pri razmatranju novih aspekata digitalne imovine i njezinog nasljeđivanja?

I. Predmet, metodološki okvir i plan izlaganja

Primarni cilj ovog rada je, kroz kritičku analizu normativnih rješenja i sudske prakse, prikazati i ocijeniti deset godina primjene Uredbe (EU) br. 650/2012 o nasljeđivanju. Specifični ciljevi rada su

⁴ BOUČEK, V., *Europsko međunarodno privatno pravo u eurointegracijskom procesu i harmonizacija hrvatskog međunarodnog privatnog prava*, Vilim Bouček, Zagreb, 2009, str. 242.-243.

⁵ UREDBA O NASLJEĐIVANJU, Preambula t.27.

⁶ *Ibid.*, Preambula t.7. u vezi s t.80.

⁷ BERGQUIST, U. et al., *EU regulation on succession and wills: Commentary*, Köln: Verlag Otto Schmidt, 2015., str.29. (u daljnjem tekstu: Bergquist, U., Commentary).

⁸ Uredba se primjenjuje od 17.08.2015., nakon trogodišnjeg vakacijskog roka.

ispitivanje adekvatnosti pojedinih instituta Uredbe – nadležnosti, mjerodavnog prava i Europske potvrde o nasljeđivanju (EPN) – te isticanje nužnosti prilagodbe Uredbe suvremenim izazovima prekograničnog nasljeđivanja. Uredba je izrazito sveobuhvatna te u okviru ovoga rada nije moguće obuhvatiti njezin cjelokupni opseg. Stoga se analiza usredotočuje na najproblematičnija područja primjene, kao i na ona pitanja u vezi s kojima tijela Europske unije – bilo zakonodavna bilo sudska – još uvijek nisu zauzela jasan stav.

U tu se svrhu u uvodnom dijelu najprije iznosi povijesni i normativni okvir nastanka Uredbe, s naglaskom na njezinu svrhu i temeljna načela poput jedinstva ostavine i podudaranja foruma i mjerodavnog prava. Time se stvara kontekst za razumijevanje specifičnih pitanja koja proizlaze iz njezine primjene u državama članicama.

Glavni dio rada bavi se ključnim institutima Uredbe koji u praksi izazivaju najviše dvojbi. Analizira se kriterij uobičajenog boravišta pri određivanju međunarodne nadležnosti, mogućnost prorogacije nadležnosti i problem supostojanja Uredbe s ranijim bilateralnim ugovorima, a potom i institut izbora mjerodavnog prava te ograničenja u njegovoj primjeni. Poseban naglasak stavlja se na Europsku potvrdu o nasljeđivanju, njezinu pravnu prirodu i učinke, s kritičkim osvrtom na probleme pri zemljišnoknjižnom upisu u hrvatskom pravu. Pitanja koja se dodatno problematiziraju odnose se na primjenu klauzule javnog poretka, koliziju s nacionalnim propisima te ograničene učinke u odnosu na treće države.

Naposlijetku se u zaključku daje ocjena dosadašnjeg razvoja i dosega Uredbe, uz isticanje važnosti predstojećeg preispitivanja 2025. godine. Autorica zauzima stav da bi reforma trebala obuhvatiti interoperabilnost registara i nasljeđivanje digitalne

imovine, kako bi se osigurala pravna sigurnost i dosljednost nasljednog prava u Europskoj uniji.

B. PODRUČJE PRIMJENE UREDBE

I. Ratione materiae

Sukladno čl.1.st.1. Uredbe, njeno je materijalno područje primjene određeno široko: nasljeđivanje⁹ imovine umrle osobe¹⁰, uz izričito isključenje poreznih, carinskih i upravnih pitanja. Takva negativna enumeracija tipična je za europsko međunarodno privatno pravo, a svrha joj je naglasiti privatnopravni karakter Uredbe¹¹.

Prilikom određivanja pojma nasljeđivanja za svrhu određivanja područja primjene Uredbe, kao pozitivnu smjernicu¹² valja uzeti i čl.23.st.2. Spomenuta odredba detaljizira što sve ulazi pod *genus proximum* nasljeđivanja. S druge strane, čl.1.st.2. isključuje brojna povezana pitanja iz primjene Uredbe, e.g. status fizičkih osoba, bračnu stečevinu, uzdržavanje i dr. što, ukoliko nije obuhvaćeno zasebnim unificiranim EU-instrumentom¹³, podliježe kolizijskim pravilima *lex fori*¹⁴. Time se u tim segmentima *de facto* cijepa nasljedni statut.

⁹ UREDBA O NASLJEĐIVANJU, čl.3.st.1.t.(a).

¹⁰ U Hrvatskoj je to ostavitelj. V. Zakon o nasljeđivanju (NN 48/03, 163/03, 35/05, 127/13, 33/15, 14/19), čl.4.st.1. (u daljnjem tekstu Zakon o nasljeđivanju).

¹¹ *Amplius*, BERGQUIST, U., *Commentary*, str.38.-50.

¹² DUTTA, A., Novo međunarodno nasljedno pravo Europske unije – prvo čitanje Uredbe o nasljednom pravu, *Nova pravna revija*, 2013., str.10. (u daljnjem tekstu: Dutta, A., *Prvo čitanje Uredbe*).

¹³ Cf. SUD EUROPSKE UNIJE, Presuda u predmetu *Matoušková*, C-404/14 od 6. listopada 2015.

¹⁴ *Amplius*, ARAS KRAMAR, S., VUČKO, K., *Vodič za primjenu Uredbe (EU) br. 650/2012 o nasljeđivanju*, Hrvatski pravni centar, elektroničko izdanje, 2020.

K tome, čl.75. Uredbe dopušta primjenu međunarodnih ugovora koji uređuju isto područje¹⁵ ako su im ugovornicama u trenutku nastanka Uredbe o nasljeđivanju bile, uz treće zemlje, i članice EU. Takvo supostojanje međunarodnih i europskih instrumenata, iako formalno zakonito, u praksi može potkopati unifikaciju¹⁶. Opravdano je stoga čl.1.st.2., zajedno s čl. 75., smatrati Ahilovom petom¹⁷ Uredbe jer, omogućujući paralelnu primjenu više pravnih režima, oni zapravo slabe temeljnu svrhu Uredbe.

II. Ratione temporis

Sukladno čl. 83., Uredba se primjenjuje isključivo na nasljeđivanje osoba koje su umrle 17.08.2015. ili nakon. Ako je smrt nastupila ranije, Uredba se ne primjenjuje, a relevantni pravni odnosi podliježu pravilima nacionalnog MPP-a. Ipak, čl.83. Uredbe o nasljeđivanju predviđa i prijelazne odredbe kojima se omogućuje uzimanje u obzir određenih pravnih raspolaganja (izbor prava prema čl. 83/2; valjanost raspolaganja mortis causa prema čl. 83/3; te učinci izbora prava ako je raspolaganje sastavljeno u skladu s pravom dopuštenim čl. 22, čl. 83/4) učinjenih i prije 17. 08.2015., pod uvjetom da ispunjavaju zahtjeve Uredbe.

¹⁵E.g. HAŠKA KONVENCIJA OD 5. LISTOPADA 1961. O MJERODAVNOM PRAVU ZA OBLIK OPORUČNIH RASPOLAGANJA.

¹⁶ Ublaženo ako su potpisnice samo DČ jer tada Uredba ima primat (primjera radi, tako nije primjenjiva Haška konvencija od 2. listopada 1973. o međunarodnom upravljanju imovinom umrlih osoba jer su potpisnice samo tri članice EU).

¹⁷ DUTTA, A., *Prvo čitanje Uredbe*, str. 21.

III. Ratione loci

Uredba se kao specifičan izvor sekundarnog prava neposredno primjenjuje u svim državama EU, osim Danske i Irske.¹⁸ Iz perspektive država članica koje primjenjuju Uredbu, u slučaju da pravila upućuju na dansko/irsko pravo, ono se tretira kao pravo treće države.¹⁹ S druge strane, sudovi Danske i Irske nisu obvezni primjenjivati Uredbu u prekograničnim nasljednim postupcima. Ipak, to ne isključuje primjenu Uredbe na njihove građane. Primjerice, ako bi Irac imao uobičajeno boravište u Hrvatskoj u trenutku smrti, tada bi se Uredba primijenila na njegovo nasljeđivanje.²⁰ Slična je situacija i s bivšim građanima EU-državljanima Ujedinjenog kraljevstva. Ta se, naime, država, čak i tijekom članstva u EU, u kontekstu primjene Uredbe smatrala trećom državom, analogno Danskoj i Irskoj. Iz ovog razloga, izlazak UK iz Unije nije rezultirao povećanom pravnom nesigurnošću u pogledu planiranja nasljeđivanja²¹.

¹⁸ Danska koristi *opt-out* pravilo u području slobode, sigurnosti i pravde prema čl. 1. i 2. Protokola br. 22. UEU i UFEU. S druge strane, Irska koristi *opt-in* pravilo sukladno čl. 1. i 2. Protokola (br. 21) UEU i UFEU, što znači da bi ona mogla pristupiti Uredbi ako želi, međutim, u pogledu predmetne Uredbe to pravo još nije iskoristila.

¹⁹ Važno jer je primjerice tada dopušten *renvoi* sukladno čl.34. Uredbe o nasljeđivanju.

²⁰ WAUTELET, P., „Prekogranično nasljeđivanje (uvodna razina)“, *Projekt: bolja primjena Uredbi EU-a u području obiteljskog i nasljednog prava*, elektroničko izdanje, Academy of European law (ERA), 2017., str. 5.

²¹ *Amplius* BIRKETTS LLP, *The EU Succession Regulation: a UK perspective*, Legal Updates, 13. listopada 2023., <https://www.birketts.co.uk/legal-update/the-eu-succession-regulation-a-uk-perspective/>

IV. Uvjet postojanja prekograničnog elementa

Postojanje prekograničnog elementa ključno je za primjenu Uredbe o nasljeđivanju²², iako ga ona ne definira izričito, već ostavlja utvrđivanje okolnostima slučaja²³. On nesporno postoji, primjerice, kad je ostavitelj bio državljanin jedne države, a imao je uobičajeno boravište u drugoj. Međutim, praksa pokazuje da u situaciji kad se uobičajeno boravište teško utvrđuje – postoje teškoće oko utvrđivanja prekograničnog elementa²⁴. U takvom jednom slučaju Sud EU zauzeo je stav da se najprije utvrđuje uobičajeno boravište u trenutku smrti, a potom ispituje postoji li element drugoj državi koji upućuje na prekogranični karakter u nasljeđivanju.²⁵

C. NADLEŽNOST

Nadležnost sudova država članica u prekograničnim predmetima regulirana je drugim poglavljem Uredbe o nasljeđivanju²⁶.

I. Pojam suda u kontekstu Uredbe o nasljeđivanju

Jedna od značajnijih novina koje Uredba o nasljeđivanju donosi u odnosu na prethodne instrumente jest šire shvaćanje pojma

²² *Arg. ex.* UREDBA O NASLJEĐIVANJU, čl.2.

²³ *Cf.* PORETTI, P., Nadležnost, nadležna tijela i postupci prema Uredbi (EU) br. 650/2012 o nasljeđivanju, *Zbornik Pravnog Fakulteta Sveučilišta u Rijeci* v. 37, br. 1, 2016. str. 565. (u daljnjem tekstu: Poretti).

²⁴ *Amplius* poglavlje 2. i 3.

²⁵ SUD EUROPSKE UNIJE, Presuda u predmetu E. E., C-80/19 od 16. srpnja 2020., t.36. (u daljnjem tekstu: Presuda E.E.).

²⁶ UREDBA O NASLJEĐIVANJU, čl. 4.-19.

„sud“²⁷. Iskorak je to koji proizlazi iz svijesti o raznolikosti nacionalnih uređenja postupovnog aspekta nasljeđivanja²⁸. Prema čl.3.st.2. Uredbe o nasljeđivanju, sudom se u članicama smatraju ne samo sva pravosudna, već i druga tijela i pravni stručnjaci koji kumulativno ispunjavaju sljedeće uvjete: nadležni su za izvršavanje pravosudnih funkcija²⁹ ili postupaju na temelju prenesenih ovlasti, odnosno pod nadzorom pravosudnog tijela; poštuju zahtjeve pravičnog postupanja (uključujući nepristranost i kontradiktornost); donose odluke koje proizvode učinke poput sudskih odluka, na koje postoji mogućnost ulaganja pravnog lijeka. To znači da će, primjerice, u Hrvatskoj³⁰, gdje javni bilježnici izvršavaju pravosudne funkcije i ispunjavaju navedene uvjete, i oni biti obuhvaćeni širim pojmom suda³¹.

Sud EU u predmetu *Oberle* daje prve prave obrise definicije suda,³² određujući da se pravila Uredbe o nadležnosti primjenjuju na sudove u postupcima prekograničnog nasljeđivanja neovisno o pravnoj prirodi odluka koje ti sudovi donose, kao i neovisno o postupku u kojem su donesene. Dakle države članice ne mogu si, ni po kojoj osnovi suprotno odredbama Uredbe, pridržati niti djelić nadležnosti. Uz to, temeljem čl.79. članice su dužne, transparentnosti radi, obavijestiti Komisiju o subjektima koji postupaju u nasljednim stvarima.³³ Međutim, uključivanje na

²⁷ *Usp.* SUD EUROPSKE UNIJE, Presuda C-551/15 od 9. ožujka 2017. (rigidniji pristup u kontekstu Uredbe 1215/2012).

²⁸ UREDBA O NASLJEĐIVANJU, Preambula t.20. i t.22.

²⁹ *Cf.* SUD EUROPSKE UNIJE, Presuda u predmetu WB, C-658/17 od 23. svibnja 2019. (u daljnjem tekstu: Presuda WB).

³⁰ Sukladno čl.176. Zakona o nasljeđivanju, javni bilježnici djeluju kao povjerenici suda.

³¹ *A contrario* u Poljskoj javni bilježnici neće biti obuhvaćeni pojmom suda, budući da o volji stranaka ovisi njihova nadležnost. *Cf.* presuda WB.

³² SUD EUROPSKE UNIJE, Presuda u predmetu *Oberle*, C-20/17 od 21. lipnja 2018., t.43.; BERGQUIST, U., *Commentary*, str. 65.

³³ Na temelju tih podataka Komisija sastavlja i objavljuje vjerodostojan popis u Službenom listu Europske unije.

navedeni popis nema konstitutivni učinak³⁴ (samo postojanje na popisu ne znači automatski da se neko tijelo smatra sudom u smislu Uredbe³⁵). U slučaju da tijelo nije na popisu, neće se primjeniti pravila Uredbe o nadležnosti međutim, u slučaju želje za priznanjem odluke takvog tijela u drugoj članici, morat će se ispuniti uvjeti iz čl.59.st.1.³⁶

II. Status javnih bilježnika u Republici Hrvatskoj u smislu članka 3. stavka 2. Uredbe

Središnje pitanje primjene Uredbe o nasljeđivanju u hrvatskom pravnom poretku odnosi se na kvalifikaciju javnih bilježnika kao „sudova“ u smislu autonomne definicije iz članka 3. stavka 2. te Uredbe. Polazišna točka za razumijevanje ovog statusa nalazi se u restriktivnom tumačenju pojma „sud“ koje je Sud Europske unije zauzeo u predmetu WB te potvrdio u predmetu *E.E.* U navedenim presudama Sud je utvrdio da se javni bilježnici (konkretno u poljskom i litavskom sustavu), iako izdaju potvrde o nasljeđivanju, ne mogu smatrati „sudom“ u smislu Uredbe. *Ratio decidendi* leži u činjenici da oni potvrde izdaju isključivo na temelju suglasnog zahtjeva svih stranaka, dakle bez izvršavanja sudske vlasti u spornim situacijama.³⁷ Prema točki 53. presude *E.E.*, bilježnik ne obavlja sudsku funkciju ako nije nadležan odlučivati o sporovima između stranaka, utvrđivati činjenice koje nisu jasne i očite ili odlučivati o spornim činjenicama.³⁸ Međutim, navedena sudska

³⁴ GRUBIŠIĆ I ĐOGIĆ, N., Izazovi europskog nasljeđivanja, *Odvjetnik*, br.3, Zagreb, 2021., str.31.

³⁵ Isto tako, tijelo koje nije na popisu može se, ipak, smatrati sudom ako ispunjava sve uvjete iz čl.3.st.2. Uredbe.

³⁶ V. Presuda *E.E.*

³⁷ SUD EUROPSKE UNIJE, Presuda od 23. svibnja 2019., WB, C-658/17, EU:C:2019:444, t. 39–49.

³⁸ V. Presuda *E.E.* t.53.

praksa ne isključuje mogućnost da javni bilježnik djeluje kao „sud“ u smislu članka 3. stavka 2. Uredbe. Naime, definicija iz Uredbe šira je od definicije primarnog prava te omogućuje kvalifikaciju nesudskog tijela kao suda pod uvjetom da isto „postupa u skladu s prenesenim ovlastima od strane pravosudnog tijela ili pod nadzorom pravosudnog tijela“.³⁹ Upravo u tom segmentu status javnih bilježnika u Republici Hrvatskoj bitno se razlikuje od modela analiziranih u predmetima *WB* i *E.E.* U hrvatskom ostavinskom postupku javni bilježnici djeluju kao povjerenici suda (*iudex delegatus*); povjerena im je ovlast obavljanja svih radnji, kao i (uz određene iznimke) donošenja rješenja o nasljeđivanju koja imaju snagu sudske odluke.⁴⁰ Ovakvo normativno uređenje proizlazi iz načela postupovne autonomije država članica. Članak 81. UFEU-a implicitno priznaje tu autonomiju razlikovanjem sudskih odluka od „javnih isprava“, čime državama dopušta kreiranje sustava u kojima bilježnici donose odluke u izvanparničnim stvarima.⁴¹ Ipak, s gledišta primarnog prava EU-a, ta autonomija nije apsolutna, već je ograničena zahtjevima za osiguranjem djelotvorne pravne zaštite. Prijenos pravosudnih ovlasti na javne bilježnike mora, stoga, zadovoljiti visoke standarde zaštite pravnih interesa građana propisane člankom 19. stavkom 1. UEU-a i člankom 47. Povelje o temeljnim pravima Europske Unije.⁴² Budući da je članak 47. Povelje modeliran prema članku 6. Europske konvencije za zaštitu ljudskih prava (EKLJP), relevantna je i praksa Europskog suda za ljudska prava (ESLJP). Iako javni bilježnici u izvanparničnim postupcima

³⁹ UREDBA O NASLJEĐIVANJU, čl. 3. st. 2.

⁴⁰ ZAKON O NASLJEĐIVANJU, Narodne novine br. 48/03, 163/03, 35/05, 127/13, 33/15, 14/19, čl. 176. st. 4.

⁴¹ KODEK, G. *et al.*, *Justice without Litigation (JuWiLi): Legal Study*, Österreichische Notariatskammer, Beč, 2021., https://ihr-notariat.at/fileadmin/user_upload/Notariatskammer/JuWiLi/Legal_Study_JuWiLi.pdf [pristup: 3. studenog 2025.], str. 63. (u daljnjem tekstu: Kodek, G. *et al.*, *Justice without Litigation (JuWiLi): Legal Study*).

⁴² *Usp. SUD EUROPSKE UNIJE, Presuda od 27. veljače 2018., Associação Sindical dos Juizes Portugueses, C-64/16, EU:C:2018:117, t. 29.*

redovito ne ispunjavaju kriterije „suda“ u strogom smislu primarnog prava, primjerice, ne smatraju se sudom ovlaštenim za upućivanje prethodnog pitanja prema članku 267. UFEU-a, kako je potvrđeno u predmetu *OKR*⁴³, zakonodavstvo EU-a temeljeno na članku 81. UFEU-a koristi širu definiciju, pri čemu je ključno je da postupanje bilježnika ne smije narušiti osiguranje jamstva poštenog suđenja.⁴⁴ To znači da bilježnici moraju ili sami ispunjavati uvjete neovisnog „suda“ ili njihove odluke moraju biti podložne žalbi pred tijelom koje te uvjete ispunjava. Hrvatski model delegiranja pravosudnih funkcija u potpunosti zadovoljava navedene uvjete, čime se osigurava da takav prijenos ovlasti ne narušava ustavna jamstva.⁴⁵ Prije svega, jamstva ekvivalentna članku 6. EKLJP-a osigurana su kroz institut neovisnosti i nepristranosti; javni bilježnici su u svom radu samostalni i neovisni, slobodni od vanjskih naputaka, a prisegom i zakonskim odredbama obvezani su u ostavinskom postupku jednako tretirati sve stranke.⁴⁶ Nadalje, osigurana je djelotvorna sudska kontrola putem prava na pravni lijek. Protiv rješenja javnog bilježnika dopušten je prigovor koji se podnosi sudu, čime se postupak vraća u sferu klasičnog sudskog odlučivanja i osigurava puna zaštita prava stranaka.⁴⁷ Konačno, iako ostavinske rasprave pred javnim bilježnikom nisu javne, takvo uređenje nije u suprotnosti s člankom 6. EKLJP-a, koji dopušta isključenje javnosti radi zaštite privatnog života stranaka, što je u

⁴³ SUD EUROPSKE UNIJE, Presuda od 1. rujna 2021., *OKR*, C-387/20, t. 24. *et seq.*

⁴⁴ *Amplius*: KODEK, G. et al., *Justice without Litigation (JuWiLi): Legal Study*, poglavlje 2.

⁴⁵ USTAV REPUBLIKE HRVATSKE, Narodne novine br. 56/90, 135/97, 113/00, 28/01, 76/10, 5/14, čl. 29.

⁴⁶ ZAKON O JAVNOM BILJEŽNIŠTVU, Narodne novine br. 78/93, 29/94, 162/98, 16/07, 75/09, 120/16, 57/22, čl. 15. i čl. 2. st. 2. U tom smislu vidi: BRATKOVIĆ, M., *Zašto hrvatski javni bilježnici nisu SUD*, U povodu tumačenja Uredbe br. 805/2004 i Uredbe Bruxelles I bis u presudama Zulfikarpašić i Pula parking, Zbornik Pravnog fakulteta u Zagrebu, Vol. 69, br. 2, 2017., str. 297.

⁴⁷ ZAKON O NASLJEĐIVANJU, čl. 185.

nasljednopravnim stvarima čest slučaj.⁴⁸ Ovakav funkcionalni pristup potvrđen je i u praksi ESLJP-a, posebice u predmetima *Siegel* i *Omdahl*, gdje je Sud zauzeo stajalište da aktivnosti pravnih stručnjaka, poput bilježnika, potpadaju pod zaštitu članka 6. EKLJP-a kada su te aktivnosti sastavni dio sudskog postupka ili su s njim usko povezane.⁴⁹ U Republici Hrvatskoj ta je veza, tražena člankom 3. stavkom 2. Uredbe o nasljeđivanju, jasno i nedvojbeno uspostavljena zakonskim određenjem bilježnika kao povjerenika suda u ostavinskim postupcima⁵⁰.

Važno je razlikovati ulogu javnog bilježnika u nasljednom pravu od njegove uloge u ovršnom pravu, koja je bila predmetom rasprave pred Sudom Europske Unije u predmetima *Pula Parking* ili *Zulfikarpašić*. U tim je predmetima Sud utvrdio da hrvatski javni bilježnici u ovršnom postupku (prije izmjena zakona 2020. godine) nisu djelovali kao „sud“ u smislu Uredbe Bruxelles I bis (br. 1215/2012) niti Uredbe o europskom ovršnom nalogu.⁵¹ Razlog je bio taj što su rješenja o ovrsi izdavali na temelju „vjerodostojne isprave“ bez prethodnog saslušanja dužnika (*audi alteram partem*), čime se kršilo načelo kontradiktornosti parničnog postupka. Novim Ovršnim zakonom iz 2020. godine zakonodavac je reagirao na ovu praksu imenovanjem bilježnika sudskim povjerenicima i u ovršnom postupku te uvođenjem obavijesti dužniku prije donošenja rješenja.⁵² Ova problematika dodatno je aktualizirana i stavljena u

⁴⁸ KODEK, G. *et al.*, *Justice without Litigation (JuWiLi): Legal Study*, str. 21-22.

⁴⁹ EUROPSKI SUD ZA LJUDSKA PRAVA, Presuda u predmetu *Siegel* protiv Francuske, zahtjev br. 36350/97 od 28. studenoga 2000., t. 33-38; EUROPSKI SUD ZA LJUDSKA PRAVA, Presuda u predmetu *Omdahl* protiv Norveške, zahtjev br. 46371/18 od 22. travnja 2021., t. 47.

⁵⁰ ZAKON O NASLJEĐIVANJU, čl. 176.

⁵¹ SUD EUROPSKE UNIJE, Presuda od 9. ožujka 2017., *Pula Parking*, C-551/15, EU:C:2017:193; Sud Europske unije, Presuda od 9. ožujka 2017., *Zulfikarpašić*, C-484/15, EU:C:2017:199.

⁵² INFORMATOR, *Predložene promjene Ovršnog zakona u provedbi ovrhe na novčanoj tražbini ovršenika*, Informator, [https://informator.hr/strucni-clanci/predlozene-](https://informator.hr/strucni-clanci/predlozene)

širi kontekst u nedavnom Izvješću Komisije Europskom parlamentu i Vijeću o primjeni Uredbe (EU) br. 1215/2012 (COM(2025) 268 final) od 2. lipnja 2025. godine. Izvješće se izričito osvrće na presudu *Pula Parking* (C-551/15), potvrđujući da je nedostatak *inter partes* postupka bio ključan razlog za negativan odgovor Suda EU.⁵³ Međutim, Izvješće iznosi važnu komparativnu analizu, ističući da je hrvatski postupak vrlo sličan mađarskom postupku izdavanja platnog naloga od strane javnih bilježnika, koji je izričito naveden u članku 3. točki (a) Uredbe Bruxelles I bis.⁵⁴ S aspekta jednakog tretmana, Komisija u Izvješću primjećuje da nije iznenađujuće što većina ispitanika koji koncept „suda“ smatraju problematičnim dolazi upravo iz Hrvatske, te da su neke države članice najavile zahtjeve za uključivanjem dodatnih tijela pod iznimke članka 3. u slučaju budućih izmjena Uredbe. Zaključno, Izvješće sugerira da bi buduća revizija Uredbe mogla redefinirati ili preciznije opisati koncept „suda“ kako bi se povećala učinkovitost Uredbe i eventualno otklonila potreba za taksativnim navođenjem iznimaka.⁵⁵ Međutim, ključno je naglasiti da ograničenja utvrđena u *Pula Parking* (koja se tiču definicije suda u građanskim i trgovačkim stvarima) ne dovode u pitanje status javnog bilježnika kao „suda“ u ostavinskim postupcima prema Uredbi o nasljeđivanju.⁵⁶ Dok je u kontekstu Uredbe Bruxelles I bis definicija „suda“ restriktivnija i vezana uz stroga procesna jamstva parničnog

[promjene-ovrsnog-zakona-u-provedbi-ovrhe-na-novcanoj-trazbini-ovrsenika](#) [pristup: 3. rujna 2025.].

⁵³ EUROPEAN COMMISSION, *Report from the Commission to the European Parliament, the Council and the European Economic and Social Committee on the application of Regulation (EU) No 1215/2012 (recast)*, COM(2025) 268 final, Brussels, 2. 6. 2025., str. 4. (u daljnjem tekstu: European Commission, Report on the application of Regulation (EU) No 1215/2012).

⁵⁴ *Amplius*: BRATKOVIĆ, M., *Položaj javnog bilježnika u ovrsi na temelju vjerodostojne isprave*, str. 306–308.

⁵⁵ EUROPEAN COMMISSION, *Report on the application of Regulation (EU) No 1215/2012*, str. 4.

⁵⁶ KODEK, G., et al., *Justice without Litigation (JuWiLi): Legal Study*, str. 22.

postupka, Uredba o nasljeđivanju u članku 3. stavku 2. nudi specifičnu, širu definiciju prilagođenu izvanparničnoj naravi nasljeđivanja. U ostavinskom postupku, kao povjerenik suda s punim ovlastima i pod neposrednim sudskim nadzorom, javni bilježnik zadovoljava tu autonomnu definiciju, te delegiranje pravosudnih funkcija u tom segmentu ne narušava niti ustavna jamstva niti standarde prava EU-a. Afirmacija javnog bilježnika kao „suda“ u smislu Uredbe o nasljeđivanju ne bi trebala služiti tek kao potvrda *statusa quo*, već kao normativni temelj za daljnji razvoj pravosuđa. Upravo se postojeći model povjerenika suda, uz zajamčenu sudsku kontrolu, pokazuje kao prikladan okvir za rasterećenje pravosudnog sustava preuzimanjem novih nadležnosti. U tom kontekstu, zakonodavac bi trebao razmotriti svrishodnost povjeravanja bilježnicima onih instituta koji su po svojoj naravi nesporni ili hitni, poput postupka osiguranja dokaza⁵⁷ ili postupka o sudskoj nagodbi⁵⁸, gdje bi bilježnik mogao djelovati s ovlastima svojevrsnog arbitra. Jednako tako, zrelost hrvatskog notarijata otvara prostor za preuzimanje dijela obiteljskopravne materije, prvenstveno sporazumnih razvoda braka, čime bi se dodatno potvrdila uloga bilježnika kao nositelja pravosudnih funkcija u izvanparničnim stvarima, sve pod okriljem djelotvorne pravne zaštite pred državnim sudovima.⁵⁹

⁵⁷ ZAKON O PARNIČNOM POSTUPKU, Narodne novine br. 53/91, 91/92, 112/99, 88/01, 117/03, 88/05, 02/07, 84/08, 123/08, 57/11, 148/11, 25/13, 89/14, 70/19, 80/22, 114/22, 155/23, čl. 272–276.

⁵⁸ *Ibid.*, čl. 321–324.

⁵⁹ *Amplius*: ŠAGO, D., KNOL RADOJA, K., Europski ovršni naslov – neka otvorena pitanja, *Zbornik radova Pravnog fakulteta u Splitu*, Vol. 62, br. 2, 2025., str. 87–110. <https://www.pravst.unist.hr/wp-content/uploads/2025/07/005.-Dinka-Sago-Katarina-Knol-Radoja-87-110.pdf> [pristup: 20. studenog 2025.].

III. Pitanje arbitraže u smislu Uredbe

De lege lata valja naglasiti da ostaje otvoreno pitanje obuhvata arbitražnih tijela pojmom "suda" u smislu čl.3.st.2. Uredbe. U prilog uključivanju arbitražnih tijela u taj pojam stoji nekoliko argumenata. Naime, sam članak zahtijeva široko tumačenje pojma sud, a pritom su kao relevantni kriteriji istaknuti obavljanje pravosudnih funkcija, postupanje na temelju prenesenih ovlasti pravosudnog tijela ili pod njegovim nadzorom. Arbitražna tijela doista preuzimaju takve ovlasti, a pritom valja naglasiti da ona nisu izričito isključena iz područja primjene, kao što je to slučaj u Uredbi 1215/2012⁶⁰. Šutnju zakonodavca Sud EU često teleološki tumači, sve dok takvo tumačenje ne dovodi do potpune izmjene značenja pojedine odredbe⁶¹.

Dodatno, kao što navodi Weller⁶², arbitražna tijela zadovoljavaju i temeljne proceduralne standarde, poput nepristranosti, prava na saslušanje te prava na pravni lijek, pri čemu u brojnim državama članicama sudska kontrola arbitražnih odluka dodatno jamči usklađenost s tim minimumima. Ujedno, ovakav pristup pogoduje ostvarivanju primarnih ciljeva Uredbe, jer će se pitanje arbitrabilnosti *ratione materiae* svoditi na pitanje izbora mjerodavnog prava, što u pravilu znači i primjenu same Uredbe⁶³.

⁶⁰ *Amplius*: WAUTELET, P., *Le recours à l'arbitrage en matière de succession internationale*, *La Semaine Juridique Notariale et Immobilière*, No. 51-52, 2016., str. 42-47.

⁶¹ STRONG, S. I., *The European Succession Regulation and the Arbitration of Trust Disputes*, *Iowa Law Review*, Vol. 103, 2018., str. 2220., fn. 92. <https://ilr.law.uiowa.edu/sites/ilr.law.uiowa.edu/files/2023-02/ILR-103-5-Strong.pdf> [pristup: 3. rujna 2025.]. (u daljnjem tekstu: Strong, S.I.).

⁶² WELLER, M., *Definitions*, u: CALVO CARAVACA, A.-L., DAVI, A., MANSEL, H.-P. (ur.), *The EU Succession Regulation: A Commentary*, Cambridge University Press, Cambridge, 2016., str. 122-123. (u daljnjem tekstu: Calvo Caravaca, Davi, Mansel, Commentary).

⁶³ *Ibid.*

U tom smislu, relevantna je i odredba čl. 3. st. 1. toč. (h) koja definira pojam sudske nagodbe, čime se otvara prostor za uključivanje šireg spektra oblika alternativnog rješavanja sporova⁶⁴ pod opseg primjene Uredbe.

Ipak, entuzijizam oko uključivanja arbitraže pod okrilje Uredbe nailazi na ozbiljne dogmatske prepreke koje zahtijevaju detaljniju analizu. Temeljni teorijski prigovor arbitraži u nasljednim stvarima proizlazi iz same prirode nasljednopravnih odluka. Dok sudska odluka o nasljeđivanju (kao i Europska potvrda o nasljeđivanju) teži učinku *erga omnes* (što je bitno jer osigurava stvaranje pravnih učinaka prema trećima, poput banaka ili vjerovnika ostavitelja), arbitražni pravorijek, po svojoj definiciji, veže samo stranke potpisnice arbitražnog sporazuma (dakle djeluje *inter partes*). Postavlja se, stoga, pitanje: kako arbitar može donijeti odluku o utvrđivanju nasljednika koja bi bila obvezujuća za treće osobe koje nisu sudjelovale u postupku niti su pristale na arbitražu?

Odgovor nudi suvremena švicarska doktrina koja je razvila model rješavanja ovog problema kroz institut prethodnog pitanja. Naime, iako arbitražni sud ne može izravno donijeti upravni ili javnu ispravu (npr. izdati potvrdu o nasljeđivanju), on je ovlašten rješavati meritum spora. U tom kontekstu, utvrđivanje statusa nasljednika ili omjera nasljeđivanja tretira se kao prethodno pitanje (*question préjudicielle*) koje je nužno riješiti da bi se odlučilo o glavnoj stvari.⁶⁵ Takvo prethodno pitanje smatralo bi se arbitrabilnim.⁶⁶ Posljedično, rješavanje tog pitanja pred arbitražom ne isključuje ulogu države, već uspostavlja odnos funkcionalne suradnje. Kako ističe doktrina, arbitražni sud ovdje djeluje kao tijelo koje „blisko

⁶⁴ STRONG, S. I., str. 2217. i str. 2218.

⁶⁵ NICOLLE, M., *L'admissibilité de l'arbitrage en procédure gracieuse successorale*, Mémoire, Université de Lausanne, Lausanne, 2022., str. 29-30. (u daljnjem tekstu: Nicolle, M.).

⁶⁶Cf. zaključna razmatranja u pogledu švicarske prakse, Ibid., str 37.

surađuje“ (*collaborer étroitement*) i „asistira“ (*assister*) nadležnom sudu: arbitar autoritativno utvrđuje činjenice i prava stranaka, dok državni sud toj odluci daje formalnu potvrdu (*certification*) i svojstvo ovršnosti, čime se osigurava nužni učinak *erga omnes* koji arbitraža sama po sebi ne može postići.⁶⁷ S druge strane, francuska doktrina ovdje nudi pragmatičan odgovor kroz institut „obiteljske arbitraže“ (*l'arbitrage familial*), ističući da arbitražni pravorijek primarno obvezuje stranke (*inter partes*), dok se njegova stvarna provedba prema trećima i prijenos vlasništva osiguravaju kroz naknadnu fazu izvršenja: ona u slučaju otpora zahtijeva sudski *exequatur*, no u praksi češće podrazumijeva operativnu suradnju s javnim bilježnicima prilikom kompleksnih dioba imovine.⁶⁸

Drugo sporno pitanje odnosi se na arbitrabilnost *ratione materiae*. Nasljedno pravo tradicionalno je prožeto normama *ius cogens* prirode, često radi zaštite nužnih nasljednika.⁶⁹ Može li se o povredi nužnog dijela uopće arbitrirati? Dok njemačka sudska praksa (*Bundesgerichtshof*) zauzima restriktivniji stav štiteći nužni dio kao nepremostivu prepreku arbitrabilnosti⁷⁰, francusko pravo nudi važno nijansiranje kroz tumačenje članaka 2059. i 2060. *Code civil*.

⁶⁷ *Ibid.*, str. 29–30. Autor naglašava da odabir arbitraže ne eliminira ulogu države (*l'État n'a plus de rôle à jouer*); naprotiv, arbitražni sud "blisko surađuje" i "asistira" državnom tijelu u donošenju akata izvanparnične nadležnosti, dok se formalna certifikacija (*certification*) traži od suca sjedišta arbitraže (temeljem čl. 193. LDIP-a).

⁶⁸ RODRIGUEZ, D., *L'arbitrage familial dans les litiges successoraux : une solution face aux difficultés d'exécution ?*, Cabinet d'avocats Perioli, <https://www.avocat-thionville-perioli.fr/larbitrage-familial-dans-les-litiges-successoraux-une-solution-face-aux-difficultes-dexécution/> [pristup: 3. rujna 2025.]. Autor u poglavlju *Complexité des opérations de partage* (Složenost operacija diobe) izričito navodi da provedba arbitražne odluke često zahtijeva "intervenciju brojnih stručnjaka", pri čemu na prvo mjesto stavlja javne bilježnike (*notaires*), osobito kod likvidacije imovine i nekretnina. To se razlikuje od postupka prisilnog izvršenja (*exequatur*) koji se, prema poglavlju *Exécution de la sentence*, pokreće primarno "u slučaju otpora" (*en cas de résistance*) jedne od stranaka.

⁶⁹ *Amplius: infra*

⁷⁰ REIMANN, W., *Testamentsvollstrecker und Schiedsgerichte – Länderbericht Deutschland*, u: Künzle, H. R. (ur.), 3. *Schweizerisch-deutscher Testamentsvollstreckerstag*, Schulthess, Zurich, 2020., str. 12.

Naime, francuska doktrina i judikatura uspostavljaju distinkciju između prava kojima stranke mogu slobodno raspolagati (*droits disponibles*)⁷¹ i onih koja su izuzeta (statusna pitanja ili općenitije sva koja se tiču javnog poretka)⁷². Iako je nužni dio institucija javnog poretka, to ne čini spor automatski nearbitrabilnim⁷³: arbitražni sud ne može odlučivati o statusu nasljednika (npr. lišenju nasljedstva), ali bi mogao rješavati imovinske posljedice povrede nužnog dijela, pod uvjetom da primijeni mjerodavne prisilne propise. Još liberalniji pristup nudi švicarska doktrina i novija praksa. Primjenom čl. 187. LDIP-a, arbitražni sud omogućuje ostavitelju da putem *electio iuris* izabere pravo koje ne poznaje ili reducira nužni dio. Prema prevladavajućem stavu švicarske judikature, zaštita nužnog dijela ne ulazi u sferu međunarodnog javnog poretka (*ordre public*), stoga arbitražni pravorijek koji primjenjuje takvo strano pravo ne bi bio poništen niti bi mu se uskratilo priznanje.⁷⁴

Konačno, ako se zauzme stav da arbitraža nije "sud" u smislu Uredbe, to ne znači pravnu prazninu. Tada se na priznanje pravorijeka primjenjuje Njujorška konvencija o priznanju i ovrsi stranih arbitražnih odluka iz 1958. godine. Ona predstavlja tzv. „sigurnu luku“ (*safe harbor*) s obzirom na to da uživa širu globalnu ratifikaciju od same Uredbe⁷⁵. Međutim, isključenje iz Uredbe

⁷¹ *Code civil* (Francuska), čl. 2059.

⁷² *Ibid.* čl. 2060.

⁷³ Francuska sudska praksa više je puta utvrdila da priroda javnog interesa neke stvari nije dovoljna da bi spor bio nearbitrabilan. Vidi: COUR DE CASSATION, CHAMBRE COMMERCIALE (Francuska), odluka od 29. studenoga 1950., *JCP G* 1951, IV, 5; *D.* 1951, str. 170; *Cour d'appel de Paris* (Francuska), odluka od 19. svibnja 1993., *Rev. arb.* 1993, str. 644.

⁷⁴ NICOLLE, M., str. 17. Autor navodi da reforma LDIP-a dopušta testoru izbor prava (*élection de droit*) koje ne poznaje nužni dio, budući da prema većinskom stavu (*opinion majoritaire*) nužni dio nije zaštićen švicarskim javnim poretkom u kontekstu međunarodne arbitraže.

⁷⁵ Konvencija o priznanju i ovrsi stranih arbitražnih odluka (New York, 1958.). Vidi: STRONG, S.I., *The European Succession Regulation and the Arbitration of Trust Disputes*, str. 2223–2224. Autor ističe da su sve države članice EU potpisnice Konvencije te da ona, sukladno čl. 75. Uredbe, ostaje primjenjiva kao "predvidljiv i dobro uhodan

značilo bi da arbitražni sud nije vezan njezinim kolizijskim pravilima, što stvara rizik fragmentacije pravnog režima na "sudski" (po Uredbi) i "arbitražni" (po *lex arbitri*). Takav dualizam izravno bi narušio načelo *Gleichlauf*, čime bi se undermineao jedan od temeljnih ciljeva Uredbe, jer otvara mogućnost da arbitražni sud o istoj pravnoj stvari sudi po bitno drugačijim pravilima materijalnog prava, nego što bi to učinio državni sud.

Samo je pitanje vremena kada će institucije biti primorane zauzeti jasniji stav po ovom pitanju. Ta je potreba osobito izražena s obzirom na rastuću relevantnost arbitraže u području trustova, instituta inače inherentnog zemljama *common law* sustava.⁷⁶ U tom je smislu indikativno što je Međunarodna trgovinska komora već izradila model takve arbitražne klauzule, a nedavno ju i revidirala.⁷⁷ Još značajniji iskorak učinila je Švicarska reformom koja je stupila na snagu 1. siječnja 2021. godine.⁷⁸ Novim člankom 178. st. 4. švicarskog Zakona o međunarodnom privatnom pravu (LDIP) izričito je priznata valjanost jednostranih arbitražnih klauzula, koje se mogu naći i u oporukama i trustovima.⁷⁹ Švicarski zakonodavac time je presjekao dugogodišnje teorijske rasprave o tome predstavlja li takva klauzula procesni ugovor ili materijalnopравни teret (nalog) opterećen uvjetom „uzmi ili ostavi“.⁸⁰ S obzirom na sve

mehanizam" (*predictable and well-established means*) za priznanje pravorijeka, neovisno o ograničenjima same Uredbe.

⁷⁶ *Amplius*: STRONG, S.I.

⁷⁷ INTERNATIONAL CHAMBER OF COMMERCE (ICC), *ICC Arbitration Clause for Trust Disputes and Explanatory Note*, <https://iccwbo.org/publication/icc-arbitration-clause-trust-disputes-explanatory-note/> [pristup: 29. svibnja 2025.].

⁷⁸ HOMBURGER BULLETIN, *Revision of the Swiss International Arbitration Law*, 2020., <https://www.homburger.ch/en/insights/revision-swiss-international-arbitration-law> [pristup: 2. lipnja 2025.].

⁷⁹ *Loi fédérale sur le droit international privé* (LDIP), RS 291, čl. 178. st. 4. (na snazi od 1. siječnja 2021.).

⁸⁰ O teorijskoj raspravi, *amplius*: NICOLLE, M., str.15. *et seq.*

izraženiju mobilnost građana Unije, *de lege ferenda* trebalo bi preispitati stav Uredbe prema ovakvim rješenjima.

IV. Utvrđivanje nadležnosti

Uredba uspostavlja autonoman režim pravila o nadležnosti⁸¹, kao i tzv. „piramidalni sustav ocjenjivanja nadležnosti“ koji znači da sud *ex officio* redom ispituje nadležnost prema kriterijima iz Uredbe⁸² te se tek ako nije nadležan ni po jednom proglašava nenadležnim.⁸³

1. Uobičajeno boravište kao temeljni kriterij (čl. 4. Uredbe o nasljeđivanju)

Povijesna prekretnica⁸⁴ Uredbe jest uvođenje uobičajenog boravišta kao temeljnog kriterija za utvrđivanje međunarodne nadležnosti.⁸⁵ Kao i kod drugih EU instrumenata koji se odnose na fizičke osoba izvan profesionalne sfere, pojam uobičajenog boravišta ostavljen je tijelima na tumačenje,⁸⁶ autonomno od predodžbi nacionalnih prava, sukladno cilju i svrsi Uredbe⁸⁷. Složenost utvrđivanja uobičajenog boravišta u kontekstu

⁸¹ *Usp.* čl. 4. Uredbe o nasljeđivanju i čl. 6. st. 1. Uredbe br. 1215/2012 (koja djelomično dopušta primjenu nacionalnih pravila o nadležnosti). *Amplius*: BERGQUIST, U., *Commentary*, str. 64.

⁸² SUD EUROPSKE UNIJE, Presuda C-645/20 od 7. travnja 2022., t. 46.

⁸³ UREDBA O NASLJEĐIVANJU, čl.15.

⁸⁴ CALVO CARAVACA, DAVI, MANSEL, *Commentary*, str. 130.

⁸⁵ UREDBA O NASLJEĐIVANJU, Preambula t.23.

⁸⁶ KUNDA, I., WINKLER, S. I PERTOT, T., *Jurisdiction and applicable law in succession matters*, u: *Property Relations of Cross-Border Couples in the European Union*, Edizioni Scientifiche Italiane, Napulj, 2020., str. 107. (u daljnjem tekstu: Kunda, Winkler, Pertot, *Jurisdiction and applicable law*).

⁸⁷ SUD EUROPSKE UNIJE, Presuda u predmetu *Mercredi*, C-497/10 PPU od 22. prosinca 2010., t. 44-46.

nasljednog prava proizlazi iz toga što se određuje tek nakon smrti ostavitelja i odlučno je za postojanje prekograničnog elementa⁸⁸, što ga čini posebno podložnim manipulaciji radi forum shoppinga ili zlouporabe prava (*fraus legis*).⁸⁹ Upravo je to razlog preciziranju kriterija na koje se treba obratiti pažnja prilikom utvrđivanja uobičajenog boravišta.⁹⁰

Da bi se mjesto smatralo uobičajenim boravištem, s njime je ostavitelj morao imati trajnu i stabilnu vezu⁹¹, pri čemu su okolnosti koje treba uzeti u obzir posebice trajanje i razlozi boravka u državi, njegovi uvjeti i stalnost. Kao posebno složene ističu se situacije kad ostavitelj često mijenjao državu boravka te one kad je ostavitelj u nekoj državi boravio isključivo iz ekonomskih razloga, zadržavajući blisku vezu s državom podrijetla. Ovdje se, iznimno, kao odlučne mogu ocjeniti i okolnosti državljanstva ili mjesta središta interesa.

Cilj uvođenja ovog kriterija jest njegova veća fleksibilnost u odnosu na formalne poveznice (poput domicila) jer češće dovodi do primjene prava s najužom vezom s ostaviteljem, nasljednicima i ostavinom⁹². Kako nije potrebno dokazivati *animus manendi*, dodatno se ističe njegova faktična narav.⁹³ U tom je kontekstu posebno je zanimljiv recentniji slučaj starijih osoba koje se, zbog zdravstvenih razloga, sele u drugu državu radi jeftinijeg smještaja u dom ili kod obitelji⁹⁴. U takvim okolnostima često izostaje element

⁸⁸ E.g. Predmet E.E.

⁸⁹ ZGRABLJIĆ ROTAR, D., HOŠKO, T., Uobičajeno boravište ostavitelja prema Uredbi o nasljeđivanju, *Zagrebačka pravna revija*, 9 (2020), 3, str. 220., (u daljnjem tekstu: Zgrabljic Rotar D., Hoško, T., Uobičajeno boravište).

⁹⁰ Smjernice iz t. 23. i 25. Preambule predstavljaju razradu prakse Suda EU vezane uz Uredbu (EU) 2019/1111. *Usp. SUD EUROPSKE UNIJE*, Presuda u predmetu A, C-523/07 od 2. travnja 2009.

⁹¹ Hrvatski sudovi restriktivno tumače pojam. V. npr. ŽUPANIJSKI SUD U ZAGREBU, Presuda br. Gž-2333/2022-2 od 17. kolovoza 2022.

⁹² ZGRABLJIĆ ROTAR, D., HOŠKO, T., *Uobičajeno boravište*, str.219.

⁹³ BERGQUIST, U., *Commentary*, str. 69.

⁹⁴ E.g., OBERLANDESGERICHT MÜNCHEN, Odluka br. 33 UH 4/23e od 9. veljače 2023.

socijalne integracije, što stvara nesigurnost u pogledu stvarne lokacije njihova uobičajenog boravišta, tim više što osoba može imati samo jedno⁹⁵. Neki autori smatraju da bi se, analogno odluci Suda o novorođenčadi, moglo smatrati da takve osobe slijede uobičajeno boravište svojih skrbnika⁹⁶.

2. Prorogacija nadležnosti (čl.5. i čl.9. Uredbe o nasljeđivanju)

Iako u nacrtu nije bila predviđena mogućnost izričite prorogacije nadležnosti,⁹⁷ Uredba ju dopušta. Međutim uloga autonomije stranaka u pogledu određivanja nadležnosti shvaćena je kao strogo komplementarna uloga koju ima u pogledu izbora mjerodavnog prava.⁹⁸ Dokaz tome upravo je to što se moraju zadovoljiti formalne i materijalne pretpostavke⁹⁹ da bi izbor foruma bio valjan. Rezultat ovakvog uvjetovanja jest da je prorogacija suda dopuštena isključivo unutar

EU i to samo ako je kao mjerodavno, prethodno izabrano pravo države članice sukladno čl.22. Iz tog razloga, primjerice, prorogacija u korist suda treće države ili u korist sudova više država ne bi bila valjana,¹⁰⁰ čime se potkopava temeljno načelo *Gleichlauf*. U svjetlu potencijalne nadolazeće reforme Uredbe 2025.¹⁰¹ valja svakako uzeti

⁹⁵ V. Predmet E.E.

⁹⁶ ZGRABLJIĆ ROTAR, D., HOŠKO, T., *Uobičajeno boravište*, str.222.

⁹⁷EUROPSKA KOMISIJA, *Prijedlog Uredbe*, dostupno na: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex:52009PC0154> [pristup: 5. lipnja 2025.].

⁹⁸ MARONGIU BUONAIUTI, F., *The EU Succession Regulation before Third Country Courts* (preprint, 2023), https://corsidilaurea.uniroma1.it/sites/default/files/f.marongiu_buonaiuti-eu_succession_regulation_third_country_courts_pre-print_version.pdf [pristup: 8. lipnja 2025.]. (u daljnjem tekstu: BUONAIUTI).

⁹⁹ UREDBA O NASLJEĐIVANJU, čl.5.

¹⁰⁰ *Amplius*: BUONAIUTI.

¹⁰¹ *Amplius*: BIRKETS LLP, *Reform of the European Succession Regulation*, <https://www.birkets.co.uk/legal-update/reform-of-the-european-succession-regulation/> [pristup: 4. lipnja 2025.].

u obzir prijedloge jurisprudencije koji ukazuju na potrebu amandmana čl.5. kako bi se očuvalo ostvarenje tog načela¹⁰², posebice u smislu toga da se dopusti i ostavitelju prorogirati nadležnost na sudove države čije je pravo izabrao kao mjerodavno. Konačno, valja spomenuti da, uz izričitu, Uredba omogućuje i prešutnu prorogaciju temeljem upuštanja u postupak sukladno čl.9. Uredbe o nasljeđivanju.

3. Supsidijarna nadležnost (čl.10. Uredbe o nasljeđivanju.)

Ako ostavitelj u trenutku smrti nije imao uobičajeno boravište u državi članici, „potpuna međunarodna nadležnost“¹⁰³ može se uspostaviti ako se ostavina nalazi u toj državi članici, a ostavitelj je bio njezin državljanin ili, podredno¹⁰⁴ je imao tamo uobičajeno boravište unazad pet godina. U tom slučaju nadležnost obuhvaća i imovinu izvan te države članice, potencijalno ugrožavajući *Gleichlauf*, ali poštujući načelo jedinstva ostavine. Ako ti uvjeti nisu ispunjeni, sudovi države članice i dalje imaju ograničenu nadležnost¹⁰⁵ za imovinu na svom teritoriju. Time se nastoji osigurati da postupak ostane u nadležnosti suda države članice, čak i po cijenu paralelnih postupaka u više država. Valja se ovdje osvrnuti i na suprotan učinak pravila sadržanog u čl.12. prema kojem općenadležni sud može na zahtjev stranke odlučiti da neće raspravljati o dijelu ostavine koji se nalazi u trećoj državi. Iako se time nastoji izbjeći donošenje odluka koje bi ostale bez praktičnog učinka van Unije, time se *de facto* potiče fragmentacija postupka i stvaraju rizik za narušavanje načela jedinstva ostavine.

¹⁰² NOTAIRES OF EUROPE, *Monitoring and evaluating the application of the Succession Regulation EU 650/2012 – Recommendations*, <https://www.notariesofeurope.eu/wp-content/uploads/2023/03/MAPE-Recommendations-EN.pdf> [pristup: 4. lipnja 2025.], str. 5.

¹⁰³ PORETTI, str.570.

¹⁰⁴ UREDBA O NASLJEĐIVANJU, Preambula, t.30.

¹⁰⁵ PORETTI, str. 570.

4. *Forum necessitatis* (čl.11. Uredbe o nasljeđivanju.)

Kako bi se izbjegla uskrata pravosuđa sud države članice koja je u „dovoljnoj mjeri povezana sa slučajem“¹⁰⁶ može iznimno odlučivati o nasljeđivanju koje je usko povezano s trećom državom ukoliko niti jedan sud države članice nije nadležan po uredbi, a postupak usko povezan s trećom državom u kojoj nije moguće pokretanje/provedba postupka u razumnim okvirima¹⁰⁷.

5. *Nadležnost u pogledu prihvata ili odricanja od nasljedstva* (čl.13.) *s osvrtom na slučaj Ławida.*

U svojem čl.13. Uredba o nasljeđivanju predviđa alternativni forum određen poveznicom uobičajenog boravišta potencijalnog nasljednika kojem se smiju učiniti određene izjave glede nasljeđivanja, i.e. izjava o prihvatu ili odricanju od nasljedstva, legata ili nužnog dijela, upravo u svrhu olakšanja pristupa za takve postupke nadležnom sudu¹⁰⁸. Navedeno je moguće u slučaju da *lex hereditatis* dopušta takva pravna raspolaganja, kao i da sudovi države uobičajenog boravišta potencijalnog nasljednika imaju nadležnost primiti takve izjave.

U nedavnom slučaju Ławida, presuđenom 27. ožujka 2025. pojašnjene su granice nadležnosti tih sudova zemlje uobičajenog boravišta u odnosu na pitanja mjerodavnog prava koje uređuje takve izjave. Naime, postavljeno je pitanje smiju li takvi sudovi, osim što formalno prihvate takvu izjavu, podnositi bilo kakve daljnje radnje s pravnim posljedicama glede njih, e.g. u slučaju

¹⁰⁶ Primjerice, kod državljanina ili osobe koja je imala prethodno uobičajeno boravište u državi članici, ne bi bilo moguće zasnovati nadležnost na temelju čl. 10. Uredbe jer se u odnosnoj državi članici ne nalazi ostavina.

¹⁰⁷ V. UREDBA O NASLJEĐIVANJU, Preambula, t.31.

¹⁰⁸ V. UREDBA O NASLJEĐIVANJU, Preambula, t.32.

potrebe retroaktivnog prihvaćanja istih?¹⁰⁹ U predmetnom je slučaju sud gramatički protumačio odredbu čl.13., ističući da takvi sudovi spomenute izjave smiju isključivo „primati“.¹¹⁰

Bitna implikacija ove presude za budućnost jest jasan stav da sudovi države uobičajenog boravišta nasljednika imaju isključivo proceduralnu funkciju primanja izjave o odricanju od nasljedstva, dok su svi materijalni uvjeti, uključujući rokove i instituti za ispravljanje propuštenog roka, uređeni lex hereditatis. Posljedično, nasljednici ne mogu računati na naknadno ispravljanje propuštenih radnji prema nacionalnom pravu države boravišta, već moraju poštovati pravila lex hereditatis.

V. Koordinacija nadležnosti

Radi izbjegavanja proturječnosti, Uredba uspostavlja i mehanizme za koordinaciju nadležnosti među članicama za slučaj litispendencije i povezanih postupaka¹¹¹. Uz to, Uredba promiče načelo *Gleichlauf*, omogućujući sudu koji je nadležan po čl.4 ili 10. da prenese nadležnost sudu države čije je ostavitelj pravo izabrao po čl. 22. ako su sudovi te države u boljem položaju odlučiti¹¹². Kada su se stranke valjano sporazumjele o nadležnosti suda članice po čl. 5. prijenos nadležnosti je obvezan¹¹³, a formalno izjašnjenje suda o odbijanju nadležnosti nije uvijek nužno (u slučaju da namjera nedvojbeno proizlazi iz konteksta¹¹⁴). *De lege ferenda* bilo bi poželjno u Uredbu uključiti jedinstvena pravila o litispendenciji i povezanim

¹⁰⁹ SUD EUROPSKE UNIJE, Presuda u predmetu *Ławida*, C-57/24 od 27. ožujka 2025., t.26.

¹¹⁰ *Ibid.* t. 31.

¹¹¹ V. ŽUPANIJSKI SUD U SPLITU, Presuda br. Gž-2067/19-2 od 19. prosinca 2019.

¹¹² V. UREDBA O NASLJEĐIVANJU, čl.6.t.(a).

¹¹³ V. UREDBA O NASLJEĐIVANJU, čl.6.t.(b).

¹¹⁴ SUD EUROPSKE UNIJE, Presuda C-422/2020 od 9. rujna 2021.

postupcima pred sudovima trećih država, kao i o priznavanju i ovršnosti njihovih odluka (što Uredba Bruxelles I bis ne sadrži, ali bi njezina pravila za međusobno priznanje mogla poslužiti kao model)¹¹⁵, radi osiguranja dosljedne i koordinirane međunarodne nadležnosti u članicama¹¹⁶.

D. MJERODAVNO PRAVO

Uredba o nasljeđovanju se primjenjuje univerzalno - pravo mjerodavno prema njezinom III. poglavlju primjenjuje se neovisno o tome je li pravo države članice ili treće zemlje¹¹⁷. Takva *erga omnes* primjena uobičajena je u srodnim instrumentima,¹¹⁸ čime se ističe temeljna ideja da europski kolizijski sustav, u okviru svog područja primjene, zamjenjuje sva autonomna nacionalna kolizijska pravila,¹¹⁹ udovoljavajući pritom težnji pravnoj sigurnosti i funkcioniranju tržišta. Upravo se u svrhu postizanja pravne sigurnosti, u slučaju izbora prava treće zemlje, isključuje *renvoi* sukladno čl.34.st.2.¹²⁰ Nadalje, univerzalna primjena ne isključuje postojanje međunarodnih ograničenja po čl.75., što je potvrdio i Sud EU u predmetu C-21/22 u kojem je zauzeo stav da državljanin treće države, koji boravi u državi članici EU-a, ne može izabrati kao mjerodavno pravo te treće države ako postoji bilateralni sporazum

¹¹⁵ Usp. čl. 33. i 34. Uredbe (EU) br. 1215/2012.

¹¹⁶ V. BUONAIUTI, poglavlje 2.3.

¹¹⁷ UREDBA O NASLJEĐIVANJU, čl.20.

¹¹⁸ BERGQUIST, Commentary, str. 119.

¹¹⁹ BOUČEK, V., *Uredba o nasljeđivanju*, str. 63.

¹²⁰ MEĐUGORAC, K., *Izbor mjerodavnog prava prema Uredbi (EU) br. 650/2012 o nasljeđivanju*, Diplomski rad, Pravni fakultet Sveučilišta u Zagrebu, Zagreb, 2022., <https://repozitorij.pravo.unizg.hr/islandora/object/pravo%3A4878/datastream/PDF/view> [pristup: 7. lipnja 2025.], str.12.

zaključen prije stupanja Uredbe na snagu, a koji takav izbor izričito isključuje¹²¹.

I. Uobičajeno boravište

Temeljna poveznica za mjerodavno pravo jest uobičajeno boravište ostavitelja u trenutku smrti, a koje se za potrebe primjene čl.21. Uredbe o nasljeđivanju tumači isto onako kako i u smislu čl.4. Uredbe. Takvo rješenje odgovara ideji *Gleichlauf*, uz promicanje prekogranične mobilnosti u EU bez rizika diskriminacije koji bi postojao primjenom *lex patriae*.¹²² Iznimno, ako ostavitelj neposredno prije smrti promjeni uobičajeno boravište, a okolnosti poput obitelji/imovine ukazuju da je imao očito užu vezu s državom prethodnog življenja³³, prema omekšavajućoj klauzuli propisanoj u čl.21.st.2., mjerodavno pravo za nasljeđivanje bit će pravo te druge države. Ipak, ova klauzula ne smije se primjenjivati kao podredno i „lakše“ rješenje u slučajevima kada je utvrđivanje uobičajenog boravišta složeno¹²³.

II. Implikacije primjene *lex autonomiae*

Člankom 22. Uredbe o nasljeđivanju omogućena je stranačka autonomija, tj. ostavitelj može izabrati pravo mjerodavno za nasljeđivanje u cijelosti¹²⁴. Takav izbor je ograničen isključivo na *lex patriae* – pravo države čije je državljanstvo imao u trenutku izbora

¹²¹ SUD EUROPSKE UNIJE, Presuda C-21/22 od 12. listopada 2023., t.38.

¹²² ZGRABLJIĆ ROTAR, D., HOŠKO, T., *Uobičajeno boravište*, str.218.-222.

¹²³ UREDBA O NASLJEĐIVANJU, Preambula, t.25.

¹²⁴ Iz formulacije čl. 21. st. 2. proizlazi dilema postoji li mogućnost isključivo izričite ili i prešutne prorogacije. BOUČEK, V., *Uredba o nasljeđivanju*, str. 69.; suprotno: CALVO CARAVACA, DAVI, MANSEL, *Commentary*, str. 345.

ili smrti. U slučaju polipatridije, ostavitelj ima pravo izabrati pravo bilo koje države čije je državljanstvo imao. Razlog ovog ograničenja leži u činjenici da u uvjetima sve učestalijih prekograničnih migracija, uobičajeno boravište može biti promjenjivo, dok nacionalno pravo nudi veću pravnu predvidljivost, posebice relevantno onima koji opravdano očekuju pravo na nužni dio.¹²⁵ Zanimljivu dilemu u kontekstu Uredbe čini mogućnost izbora tzv. *lex patriae* u trenutku smrti. Uredba dopušta ostavitelju da izabere pravo države čije državljanstvo još nema, ali ga „očekuje“ u trenutku smrti. Iako takva odredba može djelovati fleksibilno, stroga pravila stjecanja i gubitka državljanstva otvaraju pitanje pravne predvidljivosti (ukoliko osoba ipak ne stekne državljanstvo do smrti, kako se nadala). Izborom mjerodavnog prava ostavitelj ne određuje samo pravo koje će se primjenjivati na nasljeđivanje, već i pravo koje uređuje materijalnu valjanost samog čina izbora.¹²⁶ Pritom je važno razlikovati materijalnu valjanost čina izbora prava od one raspolaganja imovinom *mortis causa*.¹²⁷ Formalna valjanost takvog raspolaganja, ako se provodi u obliku oporuke ili zajedničke oporuke, ne procjenjuje se prema članku 27. Uredbe, već prema Haškoj konvenciji iz 1961., koja, sukladno članku 75., ima prednost pred Uredbom.

III. Javni poredak kao granica primjene mjerodavnog prava

Granica primjene mjerodavnog prava definirana je člankom 35. Uredbe o nasljeđivanju., koji predviđa institut javnog poretka. Taj se institut tumači restriktivno, što znači da se strano pravo neće

¹²⁵ KUNDA, I., WINKLER, S. I PERTOT, T., *Jurisdiction and applicable law in succession matters*, u: *Property Relations of Cross-Border Couples in the European Union* (Napulj, Edizioni Scientifiche Italiane, 2020), str. 116.-117. (u daljnjem tekstu: Kunda, Winkler, Pertot).

¹²⁶ UREDBA O NASLJEĐIVANJU, čl.22.st.3.

¹²⁷ UREDBA O NASLJEĐIVANJU, čl.24. i čl.25.

primijeniti samo ako bi njegova primjena bila „očigledno nespojiva“ s temeljnim načelima pravnog poretka države foruma.¹²⁸ Pritom valja naglasiti da Sud EU, iako državama prepušta definiranje sadržaja javnog poretka, strogo nadzire granice njegove primjene. Ključno je razlikovanje ocjene *in abstracto* i *in concreto*: sud ne može odbiti primjenu stranog prava samo zato što ono općenito ne poznaje neki institut (npr. nužni dio), već samo ako bi učinci te primjene u konkretnom slučaju bili neprihvatljivi.¹²⁹ U posljednje se vrijeme ovo pitanje intenzivno problematizira u svjetlu izbora prava mjerodavnog za nasljeđivanje, osobito u kontekstu zaštite nužnih nasljednika u Francuskoj i Njemačkoj. Naime, obje države, slično kao i Hrvatska, priznaju pravo potomaka na nužni dio.

Francuski je zakonodavac 24. kolovoza 2021., deset godina nakon ukidanja, ponovno uveo u svoj pravni poredak tzv. *droit de prélèvement* (pravo oduzimanja)¹³⁰. Radi se o mehanizmu zaštite nužnih nasljednika (s državljanstvom ili uobičajenim boravištem u EU u trenutku smrti ostavitelja) koji omogućuje kompenzacijsku ovrhu na imovini ostavitelja smještenoj u Francuskoj. Na taj se način *de facto* uspostavlja iznimka od načela univerzalne primjene mjerodavnog prava, čime se ponovno dovodi u pitanje jedinstvo nasljeđivanja. Takvo rješenje zakonodavca značajno odstupa od dotadašnje prakse Kasacijskog suda¹³¹, koji je u više navrata naglašavao restriktivnost tumačenja klauzule javnog poretka, pa čak i u kontekstu zaštite prava potomaka na nužni dio. Nadalje, odluka je u suprotnosti i sa stavom Europskog suda za ljudska

¹²⁸ *Amplius*: BOUČEK, V., *Uredba o nasljeđivanju*, str. 76.-78.

¹²⁹ ZGRABLJIĆ ROTAR, D., *Nasljedno pravo*, u: JOSIPOVIĆ, T. (ur.), *Privatno pravo Europske unije – posebni dio*, Narodne novine, Zagreb, 2022., str. 577.

¹³⁰ Cf. *Conseil constitutionnel*, Odluka br. 2011-159 QPC od 5. kolovoza 2011., u predmetu *Mme Elke B. et autres*.

¹³¹ *Cour de cassation, Chambre civile 1*, Presuda br. 16-17.198 od 27. rujna 2017.

prava¹³², koji je po ovom pitanju zauzeo istovjetno stajalište kao i francuska sudska praksa, potvrđujući primat restriktivnog pristupa ovom institutu.

Slično tome, njemački Savezni vrhovni sud u odluci broj IV ZR 110/21 od 29. lipnja 2022. zauzeo je stav da se institut *Pflichtteil* može zaštititi i putem spomenute klauzule javnog poretka¹³³. Sud je istaknuo da će se, radi očuvanja prava nužnih nasljednika, nacionalno pravo primijeniti čak i u slučajevima kada je prema Uredbi valjano izabran pravni poredak koji ne poznaje prisilno nasljedstvo (primjerice englesko ili velško pravo).

Otvora se pitanje prelazi li ovakva praksa dopuštene granice tumačenja članka 35. Uredbe o nasljeđivanju. Naime, iako je iz konačnog teksta Uredbe ispušteno pojašnjenje da sam nedostatak nužnog dijela nije protivan javnom poretku, čl. 23. st. 2. toč. h) jasno propisuje da se *lex successionis* primjenjuje i na nužni dio. Time je europski zakonodavac pokazao jasnu volju da se razlike u sustavima nužnog nasljeđivanja toleriraju, a ne da se ruše klauzulom javnog poretka.¹³⁴ Najnoviji razvoj u smjeru restriktivnog tumačenja javnog poretka predstavlja presuda Suda EU u predmetu *Cupriak-Trojan* (C-713/23) od 25. studenoga 2025. Iako se primarno odnosi na građanski status i slobodu kretanja, Sud je zauzeo jasan stav koji ima dalekosežne implikacije i za nasljedno pravo. Sud je utvrdio da se država članica ne može pozivati na nacionalni identitet ili javni poredak, čak ni kada je definicija braka ustavna kategorija, kako bi odbila priznati učinke braka valjano

¹³² EUROPSKI SUD ZA LJUDSKA PRAVA, Presuda u predmetu *Colombier protiv Francuske*, zahtjev br. 14925/18. Europski sud za ljudska prava, Presuda u predmetu *Jarre protiv Francuske*, zahtjev br. 14157/18.

¹³³ *Bundesgerichtshof*, Presuda u predmetu IV ZR 110/21 od 29. lipnja 2022. t.11.

¹³⁴ ZGRABLJIĆ ROTAR, D., Nasljedno pravo, u: JOSIPOVIĆ, T. (ur.), *Privatno pravo Europske unije – posebni dio*, Narodne novine, Zagreb, 2022., str. 577.

sklopljenog u drugoj državi članici, ako takvo odbijanje onemogućuje ostvarivanje temeljnih prava građana Unije.¹³⁵

Ovakvo stajalište izravno podupire tezu da se i članak 35. Uredbe o nasljeđivanju mora tumačiti *in concreto*. Ako je država dužna priznati status istospolnog bračnog druga radi ostvarivanja prava boravka, pozivanje na javni poredak radi uskraćivanja nasljednih prava tom istom bračnom drugu – pod uvjetom da su ona priznata mjerodavnim pravom (*lex successiois*) – postalo bi pravno neodrživo. Takvo bi postupanje predstavljalo neopravdanu prepreku slobodi kretanja, stvarajući upravo one „ozbiljne privatne nepogodnosti“ na koje Sud u ovoj presudi upozorava.¹³⁶

Konačno, ova odluka ima značajne implikacije za sve države članice koje brak ustavno definiraju isključivo kao zajednicu žene i muškarca, uključujući i Republiku Hrvatsku.¹³⁷ Presuda *Cupriak-Trojan* potvrđuje da nacionalne ustavne definicije zadržavaju svoju internu valjanost, ali da u prekograničnim situacijama ne mogu automatski služiti kao temelj za primjenu klauzule javnog poretka. Time se sužava manevarski prostor nacionalnih sudova za odbijanje učinaka stranih isprava, jer se naglasak s apstraktne zaštite nacionalnog identiteta prebacuje na konkretnu zaštitu prava građana Unije.

Dok se njemačka odluka temelji na vrlo specifičnim okolnostima i stoga može imati ograničenu primjenu, francusko rješenje predstavlja opće pravilo koje javni bilježnici moraju primjenjivati. Budući da nijedan od ovih slučajeva još nije dospio pred Sud EU,

¹³⁵SUD EUROPSKE UNIJE (veliko vijeće), Presuda od 25. studenoga 2025., *Cupriak-Trojan*, C-713/23, EU:C:2025:917, t. 60–62 Sud izričito navodi da se na javni poredak može pozivati samo u slučaju stvarne opasnosti te da obveza priznavanja radi ostvarivanja prava EU ne ugrožava nacionalni identitet države.

¹³⁶*Ibid.* t.51.

¹³⁷USTAV REPUBLIKE HRVATSKE, Narodne novine br. 56/90, 135/97, 113/00, 28/01, 76/10, 5/14, čl. 62. st. 2.

pravna nesigurnost ostaje, ali samo je pitanje vremena kada će analogni slučaj doći i pred ovaj sud. Stoga bi, *de lege ferenda*, u sklopu predstojećeg preispitivanja Uredbe trebalo razmotriti i ovo pitanje. Time bi se, osobito u državama kontinentalnog pravnog sustava, koje uglavnom poznaju institut nužnog dijela, poput Hrvatske¹³⁸, spriječilo potkopavanje načela jedinstva nasljeđivanja i osigurala pravna sigurnost u planiranju nasljeđivanja.

E. EUROPSKA POTVRDA O NASLJEĐIVANJU

Unatoč sveobuhvatnom sustavu Uredbe o nasljeđivanju koji olakšava donošenje odluka, zainteresirani za njihovo izvršenje u inozemstvu mogu naići na poteškoće. Najočitiiji primjeri odnose se na dokazivanje statusa vezanog uz nasljedstvo ili upisivanje vlasništva na nekretninama uz predočenje inozemnih isprava. Kako bi se u takvim slučajevima olakšalo ostvarenje prava, Uredba uvodi *sui generis* instrument – Europsku potvrdu o nasljeđivanju¹³⁹, čije uvođenje predstavlja „kvantni skok u europeizaciji međunarodnog privatnog prava“.¹⁴⁰ Njena specifičnost leži u tome da nije niti javna isprava niti sudska odluka.¹⁴¹ Iako neobavezna i ne zamjenjuje unutarnje isprave, jednom izdana, EPN proizvodi učinke u svim članicama EU, bez posebnog postupka i bez razloga temeljem kojih bi se moglo odbiti prihvaćanje učinaka EPN u drugim članicama.

¹³⁸ Dio VIII. ZAKONA O NASLJEĐIVANJU (Narodne novine, br. 48/03, 163/03, 35/05, 127/13, 33/15, 14/19).

¹³⁹ U daljnjem tekstu: EPN ili Potvrda.

¹⁴⁰ DUTTA, A., *Prvo čitanje Uredbe*, str. 20.

¹⁴¹ V. HOŠKO, T.; BOLONJA, B., *Europska potvrda o nasljeđivanju - pravna priroda i učinci*, Hrvatska pravna revija, 2 (2018.), str. 15, MILAKOVIC, G., *Europska potvrda o nasljeđivanju kao zemljišnoknjižna isprava i dostava te potvrde*, Javni bilježnik, Vol. XXII (2018.) 45, str. 29-30.

I. Detaljnije o pravnoj naravi EPN – materijalne implikacije slučaja C-187/23

U siječnju 2025. u presudi C-187/23 Sud EU je zauzeo odlučujući stav o pravnoj prirodi EPN-a. Naime, izdavanje EPN-a od strane suda (ili druge nadležne vlasti) ne predstavlja obavljanje sudske funkcije¹⁴². Posljedično, u slučaju da postoji prepreka za izdavanje EPN (i.e. prigovor na neki od njegovih elemenata),¹⁴³ to sa sobom povlači dužnost odbijanja tijela za njeno izdavanje, a sve to kako bi se očuvalo povjerenje građana u taj certifikat¹⁴⁴. Ipak, europski je zakonodavac predvidio dodatni mehanizam zaštite građana: članak 72. Uredbe o nasljeđivanju omogućuje osporavanje odluke o odbijanju izdavanja EPN-a, pri čemu nadležni sud može ispitati meritum prigovora i, u slučaju njegovog odbijanja, omogućiti naknadno izdavanje certifikata.

II. Upisivanje vlasništva u nacionalne upisnike temeljem EPN

Jedan od najvažnijih učinaka EPN jest njeno svojstvo isprave za upisivanje nekretnina u upisnike država članica.¹⁴⁵ Međutim, u pogledu takvog upisa *prima facie* dolazi do sukoba između pitanja nasljednoga i stvarnog MPP. Naime, Uredba o nasljeđivanju isključuje iz polja primjene prirodu stvarnih prava i upisivanje u javne upisnike,¹⁴⁶ istodobno predviđajući Potvrdu kao valjanu ispravu za upis u takve upisnike. Ipak, te naizgled konfliktne odredbe valja tako tumačiti da se temeljem EPN može dopustiti

¹⁴² SUD EUROPSKE UNIJE, Presuda u predmetu *Albausy*, C-187/23 od 23. siječnja 2025. t. 66.

¹⁴³ *Ibid.* t.42.

¹⁴⁴ *Ibid.* t. 64.

¹⁴⁵ UREDBA O NASLJEĐIVANJU, čl.69.st.5.

¹⁴⁶ UREDBA O NASLJEĐIVANJU, čl.1.st.2.t. (k) i (l)

upis, uz prethodno ispunjenje zahtjeva nacionalnog pravu članice koja vodi upisnik. Poteskoc□e, koje potkopavaju temeljnu svrhu EPN, nastaju radi razlike u materijalnom pravu članica. Naime, iako Potvrda dokazuje nečiji status u pogledu nasljeđivanja, u nekim slučajevima ne pruža adekvatne podatke o identifikaciji imovine koja pripada ostavinskoj masi¹⁴⁷. To je dovelo do toga da su hrvatski sudovi odbijali zahtjeve za upisom u zemljišne knjige temeljem Potvrde¹⁴⁸ izdane u Njemačkoj, pozivajući se na nedostatak detaljnih podataka o identifikaciji nekretnine,¹⁴⁹ koje njemačko pravo ne zahtjeva. Povodom jednog sličnog latvijskog slučaja je postavljeno pitanje Sudu EU. Unatoč očekivanjima Sud je zauzeo oprezan državno-suvereni pristup, potvrdivši da članice imaju pravo odrediti podatke za upis u svoje javne registre (tako i točnu identifikaciju nekretnine).¹⁵⁰

III. Perspektive daljnjeg razvoja

Razlog uvođenja EPN - olakšavanje i ubrzavanje prekograničnih nasljednih postupaka - biva stavljen na kušnju u slučaju s trećom državom, napose nečlanicom EU iz europskog kulturnog kruga, koje ne priznaju EPN. U praksi to često dovodi do cijepanja statuta, dodatno pojačano činjenicom da Uredba o nasljeđivanju ne isključuje primjenu postojećih bilateralnih ili multilateralnih konvencija,¹⁵¹ čije djelovanje je i dalje relevantno u

¹⁴⁷ Čl.68. Uredbe čini fakultativnim navođenje podataka kojima se pobliže identificira nekretnina.

¹⁴⁸ V. npr. Županijski sud u Varaždinu, Stalna ispostava u Koprivnici, Rješenje br. Gž Zk-136/2023-2 od 17. travnja 2023. te Županijski sud u Varaždinu, Rješenje br. Gž Zk-142/2022-3 od 16. siječnja 2023.

¹⁴⁹ Čl. 59. i 60. ZAKONA O ZEMLJIŠNIM KNJIGAMA (Narodne novine, br. 63/19, 128/22, 155/23, 127/24).

¹⁵⁰ SUD EUROPSKE UNIJE, Presuda u predmetu *Registry centras*, C-354/21 od 9. ožujka 2023. t.53.

¹⁵¹ UREDBA O NASLJEĐIVANJU, čl.75.

članicama s brojnim imigrantskim zajednicama iz trećih zemalja.¹⁵² Ubuduće bi misao vodilja europskog zakonodavca trebala biti sklapanje konvencija koje bi omogućile eksteritorijalno prihvaćanje učinaka EPN, osobito u državama s kojima EU ima izražene socioekonomske veze, čime bi se konsolidiralo načelo jedinstva ostavine i pravna sigurnost u sve kompleksnijem prekograničnom nasljeđivanju.

Nadalje jedan od daljnjih pozitivnih trendova koji valja jačati i u području primjene Europske potvrde o nasljeđivanju jest prekogranična interoperabilnost nacionalnih sustava. Značajnu inicijativu u tom pogledu predstavlja osnivanje The European Network of Registers of Wills Association (ENRWA) 2015. godine. ENRWA je mreža nacionalnih upisnika oporuka država članica koja olakšava pronalaženje oporuke registrirane u državi različitoj od one u kojoj se vodi ostavinski postupak. Do trenutka pisanja ovog rada, mreži se priključilo pet registara EPN država članica – Francuska, Belgija, Nizozemska, Luksemburg i najnovije Italija – te 13 nacionalnih upisnika oporuka. Inicijativa ima dvojako značenje: prvo, olakšava pronalaženje, provjeru valjanosti i statusa oporuka; drugo, omogućuje digitalnu razmjenu podataka između EPN registara, čime se smanjuju administrativne prepreke i rizik od sukoba prava između država članica. Hrvatska javnobilježnička komora ima status članice promatračice što joj omogućuje praćenje iskustva drugih država i pripremu za punopravno članstvo, što bi poboljšalo učinkovitost primjene EPN-a u hrvatskom sustavu.¹⁵³

¹⁵² Primjerice, za odnos Francuske i Maroka v. *Tout savoir sur la succession internationale*, *Notaires Office*: <https://notaires-office.fr/tout-savoir-sur-la-succession-internationale/> [pristup: 3. rujna 2025.].

¹⁵³ ARERT, *The Network of Interconnected Registers*, <https://www.arert.eu/en/le-reseau-des-registres-interconnectes/>, [pristup: 3. rujna 2025.].

F. NASLJEĐIVANJE DIGITALNE IMOVINE U EU

U suvremenom, digitalnom, dobu, kada Internet i društvene mreže oblikuju svakodnevni život, pojam digitalne imovine i zaštita privatnosti preminulih postaju sve relevantniji u pravnoj zbilji. I dok je čovjek smrtnan, njegovi podaci i nakon njegove smrti nastavljaju živjeti vječno u virtualnom svijetu, neovisno o njegovoj prirodnoj sudbini. Budući da je digitalna imovina, po svojoj prirodi, sveprisutna i nadilazi granice jedne države, postavlja se pitanje - čini li digitalni život osobe njezino nasljeđivanje prekograničnim, te stoga podložno pravilima međunarodnog privatnog prava o nasljeđivanju digitalne imovine?

I. Pojam digitalne imovine u kontekstu ostavine

Same definicije pojma digitalni sadržaj (a u europskom pravnom sustavu ima ih više¹⁵⁴) odražavaju dinamičnost područja koje nastoje obuhvatiti. Ukratko, digitalni sadržaj podrazumijeva podatke proizvedene i isporučene u digitalnom obliku, poput računalnih programa, aplikacija, igara, glazbe, videozapisa ili tekstova, bez obzira na način kojim im se pristupa.¹⁵⁵ Postoje više različitih vrsta digitalnog sadržaja, ali se oni svi zajedno mogu supsumirati pod, za nasljeđivanje relevantniji, pojam digitalne imovine. Iako definicija tog pojma ovisi o pravnom poretku kroz perspektivu kojeg se promatra,¹⁵⁶ a i unutar samog poretka pojam

¹⁵⁴ V. Direktiva (EU) 2019/770 o određenim aspektima ugovora o isporuci digitalnog sadržaja i digitalnih usluga, Direktiva 2011/83/EU o pravima potrošača i Direktiva (EU) 2015/2366 o platnim uslugama, koje su u hrvatski pravni sustav implementirane Zakonom o zaštiti potrošača i Zakonom o platnom prometu.

¹⁵⁵ *Ibid.* Preambula, t.19.

¹⁵⁶ *Usp.* primjerice rješenje u Republici Srbiji: čl. 2. t. 1. Zakona o digitalnoj imovini (Službeni glasnik RS, br. 153/20) te u Velikoj Britaniji: Prijedlog zakona o imovini (digitalna imovina i sl.) [Dom lordova], <https://publications.parliament.uk/pa/bills/cbill/59-01/0237/240237.pdf>,

varira ovisno o kutu gledišta¹⁵⁷, pod taj se pojam uglavnom može podvesti bilo što vrijedno na internetu što ima osobnu, ekonomsku ili društvenu vezu s pojedincem, odnosno s akademskog gledišta digitalna imovina bila bi bilo koja nematerijalna imovina osobne ili ekonomske vrijednosti stvorena, kupljena ili pohranjena u digitalnom obliku.¹⁵⁸

Međutim, u novijoj pravnoj teoriji sve se češće ističe da je uvriježeni pojam „digitalna imovina“ neprecizan te se predlaže korištenje pojma „digitalni entitet“.¹⁵⁹ Razlog leži u temeljima stvarnog prava: pravo vlasništva moguće je zasnovati isključivo na tjelesnim stvarima. Budući da su podaci netjelesni, na njima *de iure* ne može postojati pravo vlasništva (osim posredno, na fizičkom mediju poput tvrdog diska), već se radi o spletu obveznih prava (licencije, ugovorni odnosi) i intelektualnog vlasništva.¹⁶⁰ Slijedom navedenog, digitalna ostavina definira se kao skup nasljedivih pravnih položaja ostavitelja koji postoje na informatičko-tehničkim sustavima, dok digitalno nasljedstvo predstavlja onaj dio tih položaja koji efektivno prelazi na nasljednike.¹⁶¹

Raznolikost vrsta imovine koje mogu činiti digitalnu ostavinu, a koje nose različitu ekonomsku ili osobnu vrijednost, već na samom početku jasno pokazuje da bi postizanje jedinstvenog rješenja glede njihove prenosivosti nakon smrti, što je inače temeljni princip Uredbe o nasljeđivanju. (kao i brojnih nacionalnih sustava koji se temelje na principu univerzalne sukcesije), moglo u ovom

[pristup: 3. rujna 2025.].

¹⁵⁷ Hrvatska građanskopravna teorija spominje imovinu u gospodarskom, pravnom i knjigovodstvenom smislu. KLARIĆ, P., VEDRIŠ, M., *Građansko pravo*, Narodne novine, Zagreb, 2008., str. 94.

¹⁵⁸ HOBLAJ, H., *Pravna regulacija i praktična primjena nasljeđivanja digitalne imovine*, *Javni bilježnik*, Vol. XXVIII (2024), str. 42. (dalje: Hobljaj).

¹⁵⁹ STILINOVIĆ, M., *Nasljeđivanje digitalnih entiteta*, Doktorski rad, Pravni fakultet Sveučilišta u Zagrebu, Zagreb, 2024., str. 275.-276. (dalje: Stilinović).

¹⁶⁰ *Ibid.* str.276.

¹⁶¹ *Ibid.* 232.

slučaju biti teško ostvarivo.¹⁶² Poseban izazov klasifikaciji predstavljaju kriptovalute. Za razliku od bankovnog računa gdje postoji „dužnik“ (banka) od kojeg nasljednik zahtijeva isplatu, kod decentraliziranih mreža ne postoji središnje tijelo ni klasični obveznopravni odnos.¹⁶³ Ako nasljednik posjeduje pravomoćno rješenje o nasljeđivanju, ali nema privatni ključ (*private key*), imovina je trajno izgubljena. Ovdje vrijedi maksima „*not your keys, not your coins*“, koja ukazuje na to da faktična vlast nad podacima često derogira pravni naslov, jer ni sudski nalog ne može povratiti izgubljenu šifru.¹⁶⁴ Uz to, kod imovine vezane uz osobnost (npr. profili influencera), javlja se problem *intuitu personae*: gubi li ta imovina vrijednost smrću nositelja ili je nasljednici mogu nastaviti komercijalno iskorištavati?¹⁶⁵

II. Trenutna pravna zbilja

Većina država članica EU priznaje da digitalna imovina čini dio ostavinske mase.¹⁶⁶ Ipak, prijenos te imovine suočava se s ključnim sukobom između državnog suvereniteta i tzv. *lex digitalis*, i.e. pravnog poretka kojeg stvaraju tehnološki divovi svojim općim uvjetima poslovanja.¹⁶⁷ Ključni europski izvori koji uređuju ovo

¹⁶² VIARENGO, I., RE, J., Managing Cross-Border “Digital Succession”, *ECLIC – Journal of EU and Comparative Law*, Vol. 7, special issue, 2023., str. 39. *Amplius*: STILINOVIĆ, str. 196.

¹⁶³ STILINOVIĆ, 278-279.

¹⁶⁴ MORGAN, R., *Your 2026 Guide to Crypto Estate Planning*, Morgan Legal Group, <https://www.morganlegalny.com/bitcoin-estate-planning-what-happen-to-your-cryptocurrency-holdings-after-you-die/> [pristup: 3. rujna 2025.]. Autor izričito navodi: “*It cannot be recovered by a court order, a death certificate, or the most skilled attorney.*”

¹⁶⁵ STILINOVIĆ, str.208.

¹⁶⁶ Npr. talijanski *Decreto legislativo 10 agosto 2018, n. 101*.

¹⁶⁷ O tome *amplius*: BÜTZLER, B. P., *Lex Digitalis Intermedia*, https://www.researchgate.net/publication/380432911_Lex_Digitalis_Intermedia_Transnational_Law_and_Legal_Legitimacy, [pristup: 3. studenog 2025.].

područje su Opća uredba o zaštiti podataka¹⁶⁸ i Uredba o nasljeđivanju¹⁶⁹.

Kako bi digitalna imovina uopće pala u područje primjene Uredbe o nasljeđivanju, potrebno je razlikovati njezine elemente koji imaju ekonomsku vrijednost (e.g. kriptovalute, NFT ili internetske domene), uz koje su uglavnom povezana nasljeđiva subjektivna obvezna, a ponekad i apsolutna prava, od onih s isključivo osobnom vrijednošću (e.g. računi na društvenim mrežama)¹⁷⁰. Za potonje, praksa nacionalnih zakonodavstava država članica uglavnom uređuje prava nasljednika i drugih zainteresiranih osoba na pristup tim podacima, u nedostatku specifičnih rješenja za nasljeđivanje.¹⁷¹

Što se tiče ekonomski vrijedne digitalne imovine, u praksi su se identificirala tri regulatorna pristupa¹⁷². Prvi, vlasnički pristup, temelji se na načelu univerzalnosti i ekvivalencije, pri čemu nasljednik stječe sva prava i obveze preminulog, uključujući postojeće ugovorne odnose s pružateljem usluge. Drugi, personalistički pristup, dopušta provođenje određenih aspekata digitalne osobnosti preminulog, ali ne priznaje prijenos vlasništva nad računom. Treći, voluntaristički pristup, daje prednost uvjetima

¹⁶⁸ UREDBA (EU) 2016/679 EUROPSKOG PARLAMENTA I VIJEĆA OD 27. TRAVNJA 2016. O ZAŠTITI POJEDINACA U VEZI S OBRADOM OSOBNIH PODATAKA I O SLOBODNOM KRETANJU TAKVIH PODATAKA TE O STAVLJANJU IZVAN SNAGE DIREKTIVE 95/46/EZ (OPĆA UREDBA O ZAŠTITI PODATAKA) (SL L 119, 4. 5. 2016.).

¹⁶⁹ Primjerice, između ostalog, UREDBA (EU) 2023/1114 EUROPSKOG PARLAMENTA I VIJEĆA OD 31. SVIBNJA 2023. O TRŽIŠTIMA KRIPTOIMOVINE I IZMJENI UREDABA (EU) BR. 1093/2010 I (EU) BR. 1095/2010 TE DIREKTIVA 2013/36/EU I (EU) 2019/1937 (SL L 150, 9. 6. 2023.).

¹⁷⁰ HOBLAJ, str. 42.

¹⁷¹ Primjer takve prakse vidljiv je u nizu presuda njemačkih sudova u postupcima protiv Facebooka. *Amplius: Chambers & Co., The Legal Afterlife: What Happens to Digital Assets After You Die?*, Chambers & Co. (legal update), <https://www.chambersandco.com/the-legal-afterlife-what-happens-to-digital-assets-after-you-die/> [pristup: 3. rujna 2025.]

¹⁷² Cf., SPANGARO, A., La successione digitale: la permanenza post mortem di aspetti della personalità, *Giurisprudenza italiana*, No. 6, 2022, str. 1363-1370.

ugovora koje je korisnik prihvatio pri otvaranju računa, često uključujući zabranu prijenosa podataka nasljednicima ili mogućnost imenovanja tzv. „heir contacta“ koji ima pristup sadržaju i ovlasti koje mu je korisnik dodijelio.

U nedostatku jasnih pravnih pravila, korisnici digitalne imovine trebali bi već za života planirati njezino nasljeđivanje¹⁷³, primjerice sastavljanjem popisa računa s korisničkim imenima i lozinkama ili raspolaganjem *pro futuro* sukladno općim uvjetima poslovanja pružatelja digitalnih usluga. U praksi, sudbina digitalnih podataka preminule osobe često ovisi o samim tehnološkim kompanijama, koje svojim općim uvjetima poslovanja određuju primjenjivi režim kojem niti sami korisnici ne pridaju previše pozornosti. Pristupajući tim stranicama oni konkludentno pristaju na sve uvjete koje im dotična postavi te se u sklopu toga, niti ne znajući odriču prava raspolagati pojedinim svojim pravima¹⁷⁴. Time se pravna sigurnost nasljednika i drugih zainteresiranih osoba stavlja u drugi plan u odnosu na autonomiju pružatelja digitalnih usluga.¹⁷⁵

Prekretnicu je donijela presuda njemačkog Saveznog suda u „Facebook slučaju“ (2018.). Slučaj je pokrenut kada su roditelji preminule djevojke zatražili pristup njezinom računu kako bi utvrdili okolnosti njezine smrti, što je Facebook odbio. Sud je presudio u korist roditelja, zauzevši stav da se načelo univerzalne sukcesije primjenjuje i na digitalne račune, povlačeći analogiju s fizičkim pismima i dnevnicima koji se oduvijek nasljeđuju bez obzira na njihov intiman sadržaj.¹⁷⁶ Sud je izričito odbacio teoriju „infekcije“ prema kojoj bi prisutnost osobnih poruka činila cijeli

¹⁷³ *Amplius*: KLASIČEK, D., *Digital inheritance*, Interdisciplinary Management Research XIV (IMR 2018), Opatija, studeni 2018., str. 1059–1064.

¹⁷⁴ STILINVIĆ, str. 290.

¹⁷⁵ Primjerice, američki slučaj *In re Estate of Ellsworth*, Michigan Probate Court, br. 2005 296, 651-DE od 11. svibnja 2005.

¹⁷⁶ SAVEZNI SUD (BUNDESGERICHTSHOF), Presuda od 12. srpnja 2018., III ZR 183/17.

račun nenasljedivim.¹⁷⁷ Ovaj slučaj ilustrira i praktične prepreke s kojima se nasljednici susreću. Naime, Facebook je pokušao izvršiti presudu dostavom USB sticka s 14.000 stranica PDF dokumentacije, što je sud u kasnijoj fazi postupka (2020.) ocijenio nedostatnim. Stav suda bio je jasan: načelo univerzalne sukcesije zahtijeva da se nasljednika stavi u **isti** položaj koji je imao ostavitelj, što uključuje mogućnost aktivnog pretraživanja i navigacije kroz račun, a ne samo pasivan uvid u arhivirane ispise.¹⁷⁸

III. De lege ferenda

De lege ferenda, uspješno normativno uređenje nasljeđivanja digitalne imovine zahtijeva sveobuhvatnu globalnu harmonizaciju pravnih pravila. Tehnološki razvoj zahtijeva prilagodbu prava novoj stvarnosti, ali bez kompromisa po pitanju ljudske autonomije. Iz ovog je razloga potrebno jačati koncept digitalnog suvereniteta.¹⁷⁹ Određeni naponi na tom području već su učinjeni, što pokazuje i nedavno dansko rješenje kojim se pojedincima priznaje autorsko pravo na vlastitom tijelu¹⁸⁰, a sljedeći korak trebao bi biti usmjeren na pravo na planiranje vlastitog digitalnog nasljeđa.

Dok se na razini EU čeka usklađivanje, neke države preuzele su inicijativu. Primjerice, Francuska je donošenjem Zakona za Digitalnu Republiku (*Loi pour une République numérique*) postala

¹⁷⁷ STILINOVIĆ, str. 228 (t. 5.96) i str. 229 (t. 5.100).

¹⁷⁸ SAVEZNI SUD (BUNDESGERICHTSHOF), Presuda od 27. kolovoza 2020., III ZB 30/20. Vidi: STILINOVIĆ, str. 230–231.

¹⁷⁹ *Amplius*: FLEMING, S., *What is digital sovereignty and how are countries approaching it?*, World Economic Forum, 10. siječnja 2025.,

<https://www.weforum.org/stories/2025/01/europe-digital-sovereignty/> [pristup: 3. rujna 2025]

¹⁸⁰ LEIDEN UNIVERSITY, *Danish citizens to get copyright to their whole body – what about the Netherlands?*, 16. srpnja 2025., <https://www.universiteitleiden.nl/en/in-the-media/2025/07/danish-citizens-to-get-copyright-to-their-whole-body---what-about-the-netherlands>, [pristup: 3. rujna 2025.].

pionir, izričito omogućivši građanima da za života daju obvezujuće upute pružateljima usluga o postupanju s podacima nakon smrti.¹⁸¹ S druge strane, u Njemačkoj je nakon presude u „Facebook slučaju“ Bundestag otvorio raspravu o zakonu kojim bi se uredio pristup digitalnoj ostavštini. Iako se predlagalo uvođenje digitalnog certifikata o nasljeđivanju, Ministarstvo pravosuđa ocijenilo je da zakonodavne izmjene nisu potrebne.¹⁸² Tako je prvotni pomak ostao bez zakonodavnog učinka.

Što se tiče zaštite osobnih podataka, Opća uredba o zaštiti podataka (GDPR) izričito navodi da se ne primjenjuje na preminule osobe¹⁸³, ostavljajući državama članicama slobodu regulacije. Hrvatski zakonodavac nije iskoristio tu mogućnost, zbog čega se primjenjuju samo opća načela¹⁸⁴. Ostavivši državama članicama da same uredi to pitanje, dolazi do fragmentacije statuta, što dodatno naglašava potrebu za unifikacijom pravila.

Konačno, unatoč izazovima digitalizacije, ne treba zaključiti da je postojeći nasljednopravni okvir zastario. Nije potrebna potpuna promjena paradigme niti ukidanje instituta, već, kako ističe teorija, „paradigmatski otklon“ – fleksibilnija interpretacija postojećih pravila koja će uvažiti specifičnosti digitalnih entiteta bez narušavanja temeljne sigurnosti pravnog poretka.¹⁸⁵

¹⁸¹ *Loi n° 2016-1321 du 7 octobre 2016 pour une République numérique*, JORF n°0235 du 8 octobre 2016, tekst br. 1.

¹⁸² DEUTSCHER BUNDESTAG, *Zugang zum digitalen Nachlass regeln und rechtlich in der Europäischen Union harmonisieren*, Drucksache 19/14044, 16. listopada 2019., <https://dserver.bundestag.de/btd/19/140/1914044.pdf>, [pristup: 3. rujna 2025.].

¹⁸³ UREDBA O NASLJEĐIVANJU., Preambula, t. 27.

¹⁸⁴ HOBLAJ, str. 48.

¹⁸⁵ STILINOVIĆ, str. 271.

G. PREDSTOJEĆE IZVJEŠĆE O PREISPITIVANJU UREDBE

Kao i prethodna dva članka, članak 82. povjerava Komisiji izvršnu zadaću nadzora nad primjenom Uredbe i njezina funkcioniranja. Konkretno, obvezuje je da do 18. kolovoza 2025. podnese Europskom parlamentu, Vijeću i Europskom gospodarskom i socijalnom odboru izvješće o primjeni, uz procjenu praktičnih problema, kao i s potencijalnim prijedlozima za izmjenu Uredbe. Do zaključenja ovoga rada izvješće još nije objavljeno, no očekuje se da će uključiti prijedloge za digitalizaciju Europske potvrde o nasljeđivanju, standardizaciju obrazaca i smjernice za sudove i bilježnike radi ujednačavanja prakse¹⁸⁶

H. ZAKLJUČAK

Deset godina nakon početka primjene, za Uredbu o nasljeđivanju se s pravom može reći da predstavlja „vjerojatno najteži pothvat pravosudne suradnje u građanskim stvarima o kojem je ikada pregovarano u Bruxellesu“¹⁸⁷, ponajprije zbog velike heterogenosti sustava nasljeđivanja unutar EU-a te važnosti javnog poretka i nacionalnih tradicija u ovom osjetljivom području. Iako u prvim godinama nisu zabilježene veće teškoće, porast broja pitanja upućenih Sudu EU-a pokazuje da s učestalijom primjenom izranjaju određene nejasnoće koje valja razjasniti. Upravo recentna sudska praksa iz 2025. godine ukazuje na to da će Sud EU, u nedostatku brze zakonodavne reakcije, preuzeti ključnu ulogu u redefiniranju granica nacionalnog javnog poretka i proceduralnih ovlasti sudova.

¹⁸⁶ *Amplius: NOTARIES OF EUROPE, Monitoring and evaluating the application of the Succession Regulation EU 650/2012 – Recommendations: <https://www.notariesofeurope.eu/wp-content/uploads/2023/03/MAPE-Recommendations-EN.pdf>, [pristup: 3. rujna 2025.].*

¹⁸⁷ DUTTA, A., *Prvo čitanje Uredbe*, str.22.

Iako europske institucije priznaju teškoće u primjeni, malo je vjerojatno da će one adekvatnom brzinom pružiti prijeko potrebna razjašnjenja i rješenja, koja su potrebna već sad. Ipak, primjetan je pozitivan trend modernizacije nacionalnih nasljednopravnih sustava u pojedinim državama članicama, katalizator kojeg bila je upravo Uredba o nasljeđivanju.¹⁸⁸

Unatoč nadmašenim očekivanjima, pravi izazovi tek slijede i paneuropsko je nasljedno pravo tek u povojima. Ovo osobito vrijedi u odnosu na nasljeđivanje povezano s trećim državama, kao i ono u digitalnoj sferi. Pritom se otvara i pitanje tumačenja samog pojma „sud“ u okviru Uredbe, budući da, između ostalog, arbitraža stavlja na kušnju njegovu polisemičnost i propitkuje same granice primjene ovog europskog instrumenta. Stoga se opravdano predlaže dopuna Uredbe pravilima o priznavanju i izvršenju odluka sudova tih država radi sprječavanja paralelnih postupaka i jačanja jedinstva nasljeđivanja¹⁸⁹. Nadalje, iako je uvođenje Europske potvrde o nasljeđivanju predstavljalo značajan korak naprijed, za njezino stvarno funkcioniranje nužno je osigurati daljnji razvoj interoperabilnih sustava koji podržavaju njezinu primjenu. U kontekstu moguće reforme, ostaje za vidjeti hoće li se ovakvi prijedlozi uvrstiti u buduće izmjene. Tek će tada biti moguće u potpunosti procijeniti dosege i ograničenja ovog instrumenta. Međutim, bez sustavne i sveobuhvatne informacijske kampanje usmjerene na sva tijela i stručnjake koji ju primjenjuju, potpuna učinkovitost Uredbe teško će biti postignuta.

Na kraju, iako Uredba o nasljeđivanju postavlja temelje paneuropskog nasljednog poretka, jasno je da je riječ tek o početku puta – prava snaga instrumenta neće ležati samo u njegovim pravilima, već i u sposobnosti pravosudnih sustava da ih dosljedno

¹⁸⁸ *Amplius*: KUNDA, WINKLER, PERTOT, *Jurisdiction and applicable law*, str. 101.

¹⁸⁹ KNOL RADOJA, K., Odstupanja od načela jedinstva nasljeđivanja u Uredbi o nasljeđivanju, *Pravni vjesnik*, br. 2, 2019., str. 61-62.

i interoperabilno primijene u praksi, surađujući jedni s drugima. Izazovi koji se javljaju na novim „frontovima“ nasljeđivanja – od prekograničnih odnosa s trećim državama do digitalne imovine i online sfera – tek će pokazati stvarnu snagu Uredbe i odlučiti o tome hoće li ona doista oživotvoriti ideju supranacionalnog nasljednog poretka.

Ten years of application of Regulation (EU) no 650/2012: challenges and perspectives

MARTA BELAIĆ

Summary:

Regulation (EU) No 650/2012 on succession (the Succession Regulation) is one of the most ambitious achievements of EU private international law. Marking ten years of application in 2025, this article provides a critical assessment of its implementation through normative analysis and case law. The discussion focuses on three central issues: jurisdiction, applicable law, and the European Certificate of Succession. Special attention is given to the principle of unity of the estate, the determination of the deceased's habitual residence, and practical challenges in land registry proceedings. The article also highlights unresolved tensions between European unification and national legal traditions, as well as the Regulation's limited effects vis-à-vis third states. A particularly open question concerns whether arbitral tribunals may fall within the concept of a "court" under Article 3(2), an issue gaining relevance in light of the growing role of arbitration in succession matters. Addressing these gaps, the article argues de lege ferenda for reforms to enhance the interoperability of registers, include digital assets within the succession framework, and clarify the role of arbitration. Such measures are essential to adapt the Regulation to contemporary challenges of cross-border succession and to ensure consistency and legal certainty across the European Union.

Keywords: Regulation (EU) No 650/2012, succession, private international law, jurisdiction, European Certificate of Succession, interoperability of registers, digital assets, arbitration